

Dr. Tanja Mihalič

Dr. Sonja Šlander Wostner

Mag. Peter Rebec

Dr. Nataša Slak

OCENA NARODNOGOSPODARSKIH UČINKOV PROJEKTA ZOI BLED 2018

Ljubljana, 2011

Dr. Tanja Mihalič, dr. Sonja Šlander Wostner, mag. Peter Rebec, dr. Nataša Slak: Ocena narodnogospodarskih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Ekonomska fakulteta – znanstvena monografija Šifra: MŠRZM11111

Založila :	Ekonomska fakulteta v Ljubljani, Enota za založništvo
Za založnika:	prof. dr. Irena Ograjenšek
Natisnil:	Copis, Ljubljana, Dunajska 158
Naklada:	100 izvodov, 1. natis
Recenzenta:	prof. dr. Janez Šušteršič prof. dr. Boris Pirjevec
Lektorica:	Danica Palčič
Oblikovanje naslovnice:	Robert Ilovár

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna univerzitetna knjižnica, Ljubljana

330.5:796.032.2(497.4Bled)"2018"

OCENA narodnogospodarskih učinkov projekta ZOI Bled 2018 / Tanja Mihalič ... [et al.]. - 1. natis. - Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2011

ISBN 978-961-240-199-3

1. Mihalič, Tanja

254756096

Vse pravice pridržane. Noben del gradiva se ne sme reproducirati ali kopirati v kakršnikoli obliki: grafično, elektronsko ali mehanično, kar vključuje (ne da bi bilo omejeno na) fotokopiranje, snemanje, skeniranje, tipkanje ali katerekoli druge oblike reproduciranja vsebine brez pisnega dovoljenja avtorja ali druge pravne ali fizične osebe, na katero bi avtor prenesel materialne avtorske pravice.

Nosilec ideje ZOI Bled 2018 in naročnik študije: Strateški posvetovalni svet - SPS (Franc Kramar, župan občine Bohinj, Mitja Bajrič, Gregor Kobilke, Klemen Langus, Matevž Podrekar).

Študijo sta financirala Cestno podjetje Kranj, družba za vzdrževanje in gradnjo cest, d.d. in Gorenjska banka d.d.

Kazalo

UVOD	1
1 PROJEKT ZOI BLED 2018.....	3
2 UČINKI OI	8
2.1 Ekonomski učinki	13
2.2 Neekonomski učinki	15
3 EKONOMSKI UČINKI OI	17
3.1 Izkušnje preteklih OI.....	17
3.2 Ocena ekonomskih učinkov projekta ZOI Bled 2018	20
3.2.1 Model za analizo.....	20
3.2.1.1 Izgradnja infrastrukture	22
3.2.1.2 Stroški OKOI	24
3.2.1.3 Turistična potrošnja	24
3.2.2 Input-output analiza	27
3.2.2.1 Metodologija	27
3.2.2.2 Ekonomski učinki v fazi pred OI.....	28
3.2.2.3 Ekonomski učinki v fazi OI	32
3.2.2.4 Ekonomski učinki v fazi po OI.....	33
3.2.2.5 Ekonomski učinki v razdobju 2011–2023	34
4 NEEKONOMSKI UČINKI OI	37
4.1 Izkušnje preteklih OI.....	37
4.1.1 Družbeni in kulturni učinki.....	38
4.1.2 Športni učinki	39
4.1.3 Okoljski učinki.....	40
4.1.4 Turistični učinki	42
4.2 Ocena neekonomskih učinkov projekta ZOI Bled 2018	44
5 PRESOJA UČINKOV ZOI BLED 2018	52
ZAKLJUČEK.....	55
LITERATURA IN VIRI.....	58
PRILOGE	1

Seznam prikazov in tabel

PRIKAZ 1: UČINKI AVSTRALSKIH OI (SYDNEY 2000)	12
PRIKAZ 2: SPLOŠNA VIZIJA ZOI BLED 2018	52
PRIKAZ 3: TEHTANJE STROŠKOV IN KORISTI OI.....	54
TABELA 1: ŠPORTNE DISCIPLINE IN LOKACIJE ZOI BLED 2018	4
TABELA 2: NAMESTITIVNE ZMOGLJIVOSTI ZA OLIMPIJSKO DRUŽINO V OŽJEM OLIMPIJSKEM OBMOČJU	4
TABELA 3: NAČRTOVANE IN DODATNE INVESTICIJE ZA ZOI, MIO EUR, CENE 2008	5
TABELA 4: FINANCIRANJE INVESTICIJ – RAZMERJE MED JAVNIMI IN ZASEBNIMI SREDSTVI	6
TABELA 5: SIMULACIJA PRORAČUNA OKOI* BLED 2018, MIO EUR, CENE 2008	7
TABELA 6: OLIMPIJSKA MESTA IN DRŽAVE	9
TABELA 7: ČASOVNA RAZPOREDITEV VHODNIH PODATKOV ZA INPUT–OUTPUT MODEL	22
TABELA 8: EKONOMSKI UČINKI V FAZI PRED OI, 2011–2017 (POVPREČNI LETNI UČINEK ZA RAZDOBJE 7 LET), OSNOVNI SCENARIJ	30
TABELA 9: EKONOMSKI UČINKI V FAZI PRED OI, 2011–2017 (POVPREČNI LETNI UČINEK ZA RAZDOBJE 7 LET), ALTERNATIVNI SCENARIJ	31
TABELA 10: EKONOMSKI UČINKI MED OI, LETO 2018	33
TABELA 11: EKONOMSKI UČINKI V FAZI PO OI, 2019–2023	34
TABELA 12: POVPREČNI LETNI EKONOMSKI UČINKI ZOI BLED 2018 V RAZDOBJU 2011–2023 (V CENAH IZ LETA 2008)	35
TABELA 13: OCENA DRUŽBENIH IN KULTURNIH UČINKOV PROJEKTA ZOI BLED 2018	46
TABELA 14: OCENA JAKOSTI ŠPORTNIH UČINKOV PROJEKTA ZOI BLED 2018	47
TABELA 15: OCENA JAKOSTI OKOLJSKIH UČINKOV PROJEKTA ZOI BLED 2018	49
TABELA 16: OCENA JAKOSTI UČINKOV PROJEKTA ZOI BLED 2018 NA TURIZEM	50
TABELA 17: EKONOMSKI IN NEEKONOMSKI RAZVOJNI CILJI REPUBLIKE SLOVENIJE	53

Seznam uporabljenih kratic

- BDP – bruto domači proizvod
- ITEF – Inštitut za turizem Ekonomske fakultete
- mio – milijon
- MOK – Mednarodni olimpijski komite (IOC, International Olympic Committee)
- mrd – milijarda
- OI – Olimpijske igre
- OKOI – Organizacijski komite OI (OCOG, Organising Committee for the Olympic Games)
- RS – Republika Slovenija
- UNEP – United Nations Environmental Program
- WEF – World Economic Forum
- ZOI – Zimske olimpijske igre

Slovarček izrazov in prevodov

- Mesto prijavitelj – mesto, ki se po pooblastilu Nacionalnega olimpijskega komiteja prijavi za organizacijo OI Mednarodnemu olimpijskemu komiteju (angl. applicant city).
- Mesto kandidat – mesto (prej mesto prijavitelj), ki ga izvršilni odbor Mednarodnega olimpijskega komiteja na osnovi pozitivno ocenjen prijave potrdi kot kandidata za organizacijo OI (angl. candidate city).

Uvod

Vsaka samostojna država, ki podpira globalno olimpijsko gibanje, ima pravico kandidirati za izvedbo OI. Slovenija se je za zimske OI (v nadaljevanju ZOI) potegovala že dvakrat. Prvič je bila v postopek prijave za ZOI vključena leta 1998 in drugič za ZOI Brez meja leta 2006. Ponovna oživitev odločitve za kandidaturo ZOI v Sloveniji zahteva resno presojo z več vidikoeče in prihodnje stanje okolja, športne infrastrukture, nastanitvenih zmogljivosti in razvitosti prometa sposobna izvesti ZOI, in predlaga možen koncept in standarde za izvedbo ZOI in pridobitev kandidature.

Naslednja študija iz serije ITEF-ovih študij o ZOI v Sloveniji *Ocena javnega mnenja o projektu ZOI Bled 2018* (Mihalič et al., 2009b) se nanaša na preverbo, kolikšno podporo ima projekt ZOI v slovenski javnosti. Študija ugotavlja, da večina prebivalcev projekt ZOI v Sloveniji brezpogojno podpira, še večji pa je delež podpore, če bi stroka ugotovila, da se organizacija ZOI Sloveniji v primerjavi stroškov in koristi splača.

V tem dokumentu *Ocena narodnogospodarskih učinkov projekta ZOI Bled 2018* je podana ocena, kaj za Slovenijo pomenijo investicijski in organizacijski stroški organizacije ZOI. Kakšni so vplivi investicijskih izdatkov na narodno gospodarstvo? Kakšni so vplivi na BDP (bruto domači proizvod) in zaposlenost? Kako bi organizacija ZOI vplivala na doseganje temeljnih razvojnih ciljev Republike Slovenije, na trajnostni razvoj in na izboljšanje kakovosti življenja in blaginje? Kako bi ZOI vplivale na prepoznavnost in ugled države ter krepitev drugih civilizacijskih vrednot v Sloveniji? Kakšni so ekonomski in neekonomski vplivi na okolje in družbo? Ocenjeni so ekonomski in neekonomski učinki organizacije OI na slovensko gospodarstvo, okolje in družbo.

Uporabljena je razpoložljiva metodologija MOK-a za potrditev kandidature za organizacijo ZOI. Ta metodologija je natančno določena in omogoča strokovno presojo izvedljivosti kandidature in mednarodne primerjave. Določa področja presoje (Tabela P1 v Prilogah) ter postavlja standarde za oceno prepričljivosti in resnosti kandidature. Hkrati je ocena gospodarskih in negospodarskih učinkov organizacije OI pomemben element odločanja o kandidaturi za OI v državi prijaviteljici. Njene

ugotovitve pogojujejo podporo pristojnih institucij in vlad ter vplivajo na javno mnenje o kandidaturi ter s tem tudi na podporo javnosti.

Analizo narodnogospodarskih ekonomskih učinkov smo izdelali s pomočjo input-output analize, analizo neekonomskih učinkov pa s pomočjo enostavnega ocenjevanja potencialnih neekonomskih učinkov na slovensko družbo, kulturo in naravno okolje. Pri tem neekonomski učinki niso ocenjeni empirično, ampak temeljijo na presoji avtorjev. Slednja temelji na poznavanju izkušenj podobnih držav in poznavanju slovenskih razmer. Tu se seveda ne moremo izogniti ugotovitvi o določeni subjektivnosti takšnih ocen. Takšne omejitve so pri podobnih raziskavah pogoste, zato so rezultati kljub omejitvam še vedno relevantni in kot takšni primerna podlaga za odločanje.

Celovit pregled dobrih in slabih praks organizacije ZOI smo izdelali na osnovi predhodnih študij o učinkih OI v olimpijskih mestih in državah. Tako smo dobili metodološki okvir za uravnotežen prikaz učinkov in za primerjalno analiziranje¹, ki je primerno za obravnavo v strokovnih krogih in tudi za širšo družbenopolitično obravnavo.

Tekst je strukturiran v poglavja. Najprej je podan kratek opis projekta ZOI Bled 2018, sledi pa mu predstavitev učinkov OI. V tretjem poglavju so podrobneje predstavljeni ekonomski učinki preteklih OI ter ocena pričakovanih učinkov na primeru OI za Slovenijo, ki temelji na input-output analizi. V četrtem poglavju sledi prikaz možnih neekonomskih učinkov in njihova ocena na primeru projekta ZOI Bled 2018.

¹ Metoda primerjalne analize je bolj poznana pod imenom benčmarketing.

1 Projekt ZOI Bled 2018

ZOI Bled 2018 (Mihalič et al., 2009) je projekt o izvedbi ZOI v Sloveniji, namenjen tudi presoji narodnogospodarskih učinkov ZOI v Sloveniji. Za osrednje prizorišče ZOI Bled 2018 je predviden zahodni del Gorenjske oziroma širše območje severnega in vzhodnega obrobja Julijskih Alp (občine Bohinj, Bled, Kranjska Gora, Jesenice, Žirovnica). Poleg tega bosta kot prizorišči nastopali še Ljubljana in Maribor z okolico (Pohorje).

Predlagani datum organizacije ZOI Bled 2018 je od 10. do 25. februarja 2018. Kot mesto prijavitelj nastopa mesto Bled. Slikovito mesto v osrčju Alp je z otokom in jezerom že uveljavljena turistična znamka Slovenije in ima številne izkušnje z organizacijo mednarodnih športnih prireditev. V bližini je tudi glavno mesto Ljubljana, ki bi prevzelo del dogodkov. Del športnih dogodkov pa bi bil prenesen na Pohorje, v zaledje Maribora, drugega največjega slovenskega mesta (Tabela 1).

Tabela 1: Športne discipline in lokacije ZOI Bled 2018

Športna disciplina	Lokacija
Alpsko smučanje (slalom, veleslalom)	Kranjska Gora
Alpsko smučanje (superveleslalom, smuk, kombinacija)	Kobla
Smučanje prostega sloga	Mariborsko Pohorje
Deskanje na snegu	Mariborsko Pohorje
Smučarski skoki	
Tek na smučeh	Planica
Nordijska kombinacija	
Biatlon	Pokljuka
Bob, skeleton	
Sankanje	Bohinj (Bohinjska Bistrica)
Curling	Jesenice
Hokej na ledu	Jesenice, Ljubljana
Hitrostno drsanje na kratke proge	
Umetnostno drsanje	Ljubljana
Hitrostno drsanje	Kranj

Vir: Mihalič et al., 2009a, str. 11.

Predlog načrtuje otvoritveno in zaključno slovesnost na Bledu, kjer bi bila tudi mednarodna RTV-center in multimedijski center. Olimpijska vas bi bila v Žirovnici, manjši del pa tudi na Mariborskem Pohorju (Radvanje).

Tabela 2: Namestitvene zmogljivosti za olimpijsko družino v ožjem olimpijskem območju

Namestitvene zmogljivosti	Število sob 3–5* v ožjem olimpijskem območju
Obstoječe	6.790
Že načrtovane	4.635
Medijska vas 1 in 2: stalne zmogljivosti	6.000
Medijska vas 1: začasne zmogljivosti	500
Olimpijska vas: stalne zmogljivosti	3.500
Skupaj	21.425

Vir: Preračunano po Mihalič et al., 2009a.

Spremljajoči dogodki in kulturne ter zabavne prireditve se bodo odvijale na lokacijah v Kranjski Gori, v Planici, na Kobli, na Mariborskem

Pohorju, na Pokljuki, v Bohinjski Bistrici, v Ljubljani, na Jesenicah in v Kranju.

Projekt ZOI Bled 2018 je glede na obstoječe in prihodnje že načrtovano stanje na področju okolja, športne infrastrukture, namestitvenih zmogljivosti in prometnih povezav ocenjen kot izvedljiv (Mihalič et al., 2009). Zaradi ZOI bi bile sicer potrebne tudi dodatne investicije, pridobitve pa bi ostale kot dediščina OI in bi imele pozitiven učinek na kakovost življenja prebivalcev Slovenije. Študija je ocenila, da bi bilo treba v športno, namestitveno in prometno infrastrukturo vložiti skupno 2,7 mrd evrov. Od tega je več kot polovica, skoraj 1,6 mrd evrov že načrtovanih investicij, ki bi se zgodile neodvisno od kandidature in organizacije ZOI 2018, le dobre 1,1 mrd je dodatnih investicij. Podrobnejša razdelitev investicij je prikazana v naslednji Tabeli 3.

Tabela 3: Načrtovane in dodatne investicije za ZOI, mio EUR, cene 2008

Področje	Že načrtovane investicije	Dodatne investicije	Skupaj
Športni objekti	195	69	264
Olimpijska vas	0	180	180
Namestitvene zmogljivosti	830	398	1.228
Prometna infrastruktura	551	184* (521)**	735* (1.072)**
Skupaj	1.576	831* (1.168)**	2.407* (2.744)**

* Upošteevane so samo nujne in potrebne dodatne prometne investicije, ki jih je študija Ocena izvedljivosti projekta ZOI Bled 2018 predlagala, da bi bilo projekt ZOI prometno sploh možno izvesti.

** Upošteevane so tudi prometne investicije, ki jih je študija Ocena izvedljivosti projekta ZOI Bled 2018 predlagala za večjo prepričljivost prometnega koncepta, da bi kandidatura glede na veljavno metodologijo MOKa dobila boljšo oceno.

Vir: Mihalič et al., 2009a, str. 91.

Dobra polovica investicijskih sredstev se zagotovi iz javnih virov, 47 odstotkov pa bi prispevali zasebni investitorji. Zasebna sredstva so predvidena predvsem pri izgradnji namestitvenih zmogljivosti (hoteli) in v precejšnji meri pri izgradnji olimpijske vasi (poolimpijska raba kot stanovanjska soseska), medtem ko so za športne objekte in prometno infrastrukturo predvidena pretežno javna sredstva (Tabela 4).

Tabela 4: Financiranje investicij – razmerje med javnimi in zasebnimi sredstvi

Področje investicije	Javna sredstva (v %)	Javna sredstva (v mio EUR)	Zasebna sredstva (v %)	Zasebna sredstva (v mio EUR)
Športni objekti	96	254	4	11
Olimpijska vas	40	72	60	108
Namestitvene zmogljivosti	16	194	84	1.032
Prometna infrastruktura	87	932	13	139
Skupaj	53	1.450	47	1.445

Vir: Mihalič et al., 2009a, str. 92.

Proračun same organizacije iger je študija o oceni izvedljivosti projekta ZOI Bled 2018 (Mihalič et al., 2009) ocenila na 749 mio evrov, tržni prihodki bi dosegli oziroma celo presegli ocenjene stroške organizacije (Tabela 5). Glavnino prihodkov predstavljajo televizijske pravice (t.i. donacija MOK-a) in sponzorji, ki pa jih je ob pomoči MOK-a dolžan zagotoviti organizator. Za samo organizacijo iger javna sredstva niso predvidena.

Tabela 5: Simulacija proračuna OKOI* Bled 2018, mio EUR, cene 2008

Prihodki		Stroški	
Donacija MOK	259	Obratovanje objektov	175
Sponzorji	300	Slovesnosti	29
Vstopnice	130	Zdravstvo	5
Uradni dobavitelji	40	Gostinske storitve	13
Maloprodajno trženje	20	Prevozi	38
Loterija	13	Varnost	21
Odprodaja sredstev	8	Para OI	21
Prispevek države	0	Oglaševanje	19
Drugo	33	Administracija	38
		Stroški dela	90
		Informacijska tehnologija	134
		Telekomunikacije in internet	75
		Predolimpijski stroški	11
		Drugo	55
		Sklad OD (okoljski evro)	25
Skupaj	803	Skupaj	749

* OKOI – Organizacijski komite OI

Vir: Mihalič et al., 2009a, str. 99.

Iz projekta ZOI Bled 2018 je razvidno, da bi celotni stroški OI, vključno z zemljišči in organizacijskim proračunom, torej znašali 1,58 mrd evrov, ob predpostavki, da bodo že načrtovane investicije v infrastrukturo v višini 1,58 mrd mio evrov v celoti realizirane. Z družbenega in narodnogospodarskega vidika se s tem v zvezi postavlja vprašanje, kakšne bi bile za Slovenijo finančne in druge koristi, če bi se za izvedbo projekta Bled 2018 odločili. V nadaljevanju zato ocenjujemo učinke OI.

2 Učinki OI

MOK pri oceni za kandidaturo upošteva tudi vidike učinkov OI. Na splošno razlikujemo med ekonomskimi in neekonomskimi učinki, oboji so lahko pozitivni (npr. povečanje BDPja ali povečanje ugleda države) ali negativni, (npr. povečanje davkov za potrebe javnega financiranja OI ali povečanje kriminala).

Posebno mesto v analizi učinkov OI ima zapuščina OI. MOK ob prijavi držav za kandidaturo zahteva prikaz aktivnosti za povečevanje učinkov v fazi zapuščine OI (Tabela P1 v Prilogi), da bi tako zagotovili učinkovito rabo olimpijskih pridobitev tudi v času po OI in povečevali pozitivne učinke OI na gospodarstvo in družbo. Strategija zapuščine je v novejšem času pomemben dejavnik za nominacijo mesta kandidata.

Prav tako je pomembno spremljanje učinkov OI v vseh fazah projekta, pred igrami, v času iger in tudi po igrah. Ex ante načrtovanje učinkov je pomembno za izdelavo strategij izvedbe OI. Ti izračuni o ekonomskih in neekonomskih učinkih OI so pomembni v fazi odločanja za kandidaturo, ko se prebivalstvo in vlade držav sprašujejo o stroških in koristih projekta. Pri tem kritiki OI izpostavljajo, da so OI v primerjavi z vložki vseeno predrag projekt in da se po OI izkaže, da niso prinesle toliko pozitivnih učinkov, kot se je v fazi prijave načrtovalo (Hiller, 1990; Rosentraub, 1994; Owen, 2005; Hamilton & Kahn, 1997, Owen, 2005). Zato so ex post študije pomembne za ugotavljanje dejanskih učinkov in za ugotavljanje odstopanj od načrtovanega. Zlasti slednje so osnova, na katerih se nove olimpijske kandidatke učijo, kako pristopati k načrtovanju in spodbujanju koristi OI in kako zmanjševati stroške tako, da bi bil skupni rezultat za gospodarstvo in družbo prirediteljice OI kar čim ugodnejši. Dobre prakse predhodnih OI pri tem igrajo pomembno vlogo, kandidatke pa se učijo tudi iz slabih praks olimpijskih mest in držav (Tabela 6).

Tabela 6: Olimpijska mesta in države

Leto	Zimske OI	Leto	Letne OI
1924	Chamonix, Francija	1896	Atene, Grčija
1928	St. Moritz, Švica	1900	Paris, Francija
1932	Lake Placid, New York, ZDA	1904	St. Louis, ZDA
1936	Garmisch Partenkirchen, Nemčija	1908	London, Velika Britanija
1948	St. Moritz, Švica	1912	Stockholm, Švedska
1952	Oslo, Norveška	1920	Antwerp, Belgija
1956	Cortina d'Ampezzo, Italija	1924	Paris, Francija
1960	Squaw Valey, California, ZDA	1928	Amsterdam, Nizozemska
1964	Innsbruck, Avstrija	1932	Los Angeles, ZDA
1968	Grenoble, Francija	1936	Berlin, Nemčija
1972	Sapporo, Japonska	1948	London, Velika Britanija
1976	Innsbruck, Avstrija	1952	Helsinki, Finska
1980	Lake Placid, New York, ZDA	1956	Melbourne, Avstralija
1984	Sarajevo, Jugoslavija (danes BiH)	1960	Rim, Italija
1988	Calgary, Alberta, Kanada	1964	Tokyo, Japonska
1992	Albertville, Francija	1968	Mexico City, Mehika
1994	Lillehammer, Norveška	1972	München, Zahodna Nemčija (danes Nemčija)
1998	Nagano, Japonska	1976	Montreal, Kanada
2002	Salt Lake City, Utah, ZDA	1980	Moskva, USSR (danes Russia)
2006	Torino, Italija	1984	Los Angeles, ZDA
2010	Vancouver, Kanada	1988	Seoul, Južna Koreja
2014	Sochi, Rusija	1992	Barcelona, Španija
		1996	Atlanta, ZDA
		2000	Sydney, Avstralija
		2004	Atene, Grčija
		2008	Beijing, Kitajska
		2012	London, Velika Britanija

Vir: IOC, 2009.

Vplivi OI na gospodarstvo in družbo prirediteljice so razporejeni skozi daljše časovno razdobje in jih navadno razdelimo na tri razdobja:

- razdobje pred OI, ki zajema investicijsko fazo,
- razdobje med OI in
- razdobje po OI, ki se nanaša na učinke iz naslova dediščine OI.

Glede razdobja posamezne faze v literaturi ni splošnega konsenza. V fazi pred OI se v glavnem uporablja pet- (Ashdown et al., 2002) ali

sedemletno razdobje (Blake, 2005), medtem ko je faza po OI največkrat omejena na pet let.

Navedena delitev v tri razdobja je popularna zlasti pri študijah ekonomskih učinkov. Nekateri avtorji pa posebej dodajajo še razdobje kandidature oziroma vložitve ponudbe za pridobitev kandidature (Cashman, 2002), ki ima tudi številne pozitivne učinke na državo, ki se za to fazo odloči. Pri tem je zmotno mnenje, da iz aktivnosti v povezavi z vložitvijo kandidature izhajajo za državo samo promocijske in medijske koristi. Že sama kandidatura zahteva, da se pripravijo razvojni načrti in vzpostavijo družbeni procesi iskanja konsenza in dialoga. Nekatere od razvojnih in družbenih idej se lahko uresničijo tudi, če država ne pridobi statusa kandidata za organizacijo OI (UNEP, 2009). Kot primer lahko navedemo npr. nove okoljske standarde ali aktivnosti, ki se oblikujejo v procesu kandidature in implementirajo ne glede na njeno uspešnost.

Vsako razdobje ima svoje specifične lastnosti, ki jih je treba pravilno izkoristiti. V vsakem od navedenih obdobj se bodo našli zagovorniki in tudi nasprotniki OI, ki bodo različno vrednotili učinke OI. Toronto, ki se je prijavil za organizacijo OI 2008, je doživel najmočnejšo antiolimpijsko kampanjo z geslom »Kruha, ne cirkusa«, ki je skušala prepričati prebivalce, da OI negativno vplivajo na revnejši sloj, brezdomce in okolje ter da bodo OI financirane iz javnih sredstev, namenjenih sicer za zdravstvo. Kot primer dobre prakse pa se navajajo OI v Barceloni in Avstraliji. V obeh primerih so OI ugodno vplivale na gospodarstvo (Barcelona) oziroma na podobo države (Avstralija).

Jakost učinkov je v posameznih razdobjih odvisna od obstoja in uspešnosti strategije in politike države, da maksimira pozitivne in minimizira negativne učinke. Tako je npr. Avstralija že v času kandidature izkoristila spoznanje prejšnjih OI, in sicer, da lahko država izkoristi vse faze, vključno s fazo kandidature, da strateško vzpodbudi razvoj poslovnega turizma. Tako je Sydney že leto pred OI, torej leta 1999, postal odlična destinacija za poslovni turizem. Uspešno so izkoristili tudi turistično dediščino OI, ko so še v času po OI Avstralijo aktivno oglaševali s sloganom »Avstralija: zabava in igra« ter tako podaljšali razdobje turističnega učinka OI (Chalip, 2002).

Dolgoročni učinki OI so dediščina ali zapuščina OI in jih prebivalstvo uživa še v času po OI (Andranovič et al., 2001). Gre za dediščino iz

naslova učinkov v povezavi z novimi pridobitvami, ki so nastale zaradi OI. Učinki dediščine so lahko vidni kot npr. nova mestna in prometna infrastruktura, izboljšana infrastruktura, izboljšana kakovost naravnega, ruralnega in urbanega okolja, povečan mednarodni ugled, povečana turistična privlačnost države, nova delovna mesta v času po OI, povečani prihodki od turizma itd. Manj vidni pa so učinki kot npr. povečanje splošnega zadovoljstva prebivalcev, izboljšanje kakovosti življenja zaradi dodatnih zaposlitev, zaradi dodatne infrastrukture ali novih poslovnih priložnosti in možnosti repozicioniranja države (Ritchie & Aitken, 1985; Hal, 1987; Kasimati 2003).

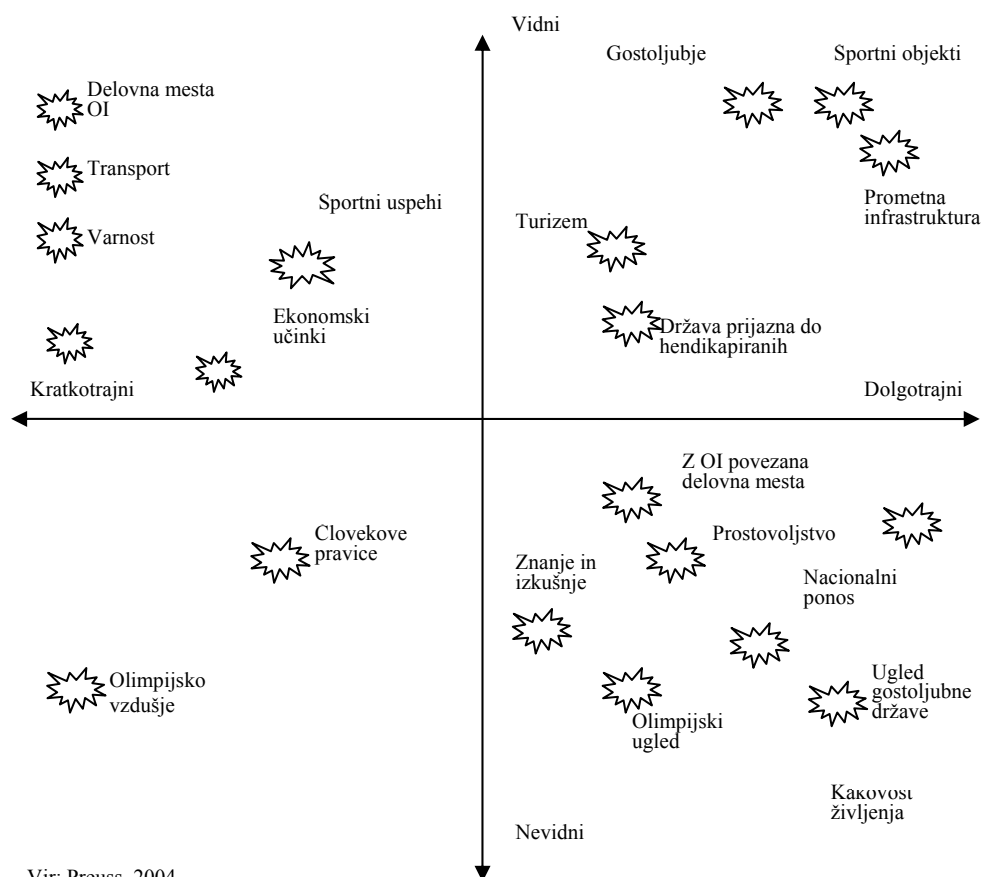
V razpravah nasprotnikov OI često naletimo na argumente proti OI. Navajajo, da:

- OI pomenijo nevarnost, da se bo olimpijsko mesto kandidat preveč zadolžilo in da bodo prebivalci dolgove odplačevali še vrsto let po OI;
- bi sredstva za OI lahko alternativno uporabili za druge, bolj uspešne projekte, ki bi prinesli več koristi;
- OI prinašajo korist bogatejšim prebivalcem, revnejšim slojem pa le stroške in povečane davke;
- so delovna mesta, ki nastanejo v povezavi z OI le kratkotrajna in da po OI izginejo (Preuss, 2009);
- OI zaradi povečanega povpraševanja povečajo cene (inflacija) in najemnine.

Preuss (2009) navaja, da gornji, večinoma ekonomski, argumenti temeljijo na poenostavitvi razumevanja ekonomskih učinkov, da pa imajo lahko v razpravi veliko moč, ker so javnosti zaradi pomanjkanja ekonomskega znanja slabo razumljivi. Hkrati opozarja, da tudi zagovorniki, ki pretiravajo s koristmi iz naslova OI in ne poznajo različnih izkušenj mest in držav kandidatk, delujejo v korist nasprotnikov. Pretirana zadolženost se lahko pojavi, če mesto kandidat nesorazmerno veliko investira v razvoj infrastrukture (primer Montreala, 1976). Argument o alternativni rabi sredstev je šibak, ker gre v primeru OI za namenska sredstva, ki v mesto ne bi pritekla, če ne bi bilo OI. Pridobitve mesta zaradi OI, izboljšanje mestnega okolja prinašajo koristi tudi nižjim slojem prebivalstva (primer Sydney, načrtovane izboljšave Vancouver). Drži, da sama organizacija OI ustvari delovna mesta za krajši čas, vendar

s pametnim načrtovanjem dediščine OI mesto lahko zadrži del teh delovnih mest v letih po OI. V večini olimpijskih mest se v času pred, med in po OI cene in najemnine niso povečale (Montreal, Los Angeles, Seul, Atlanta), v nekaterih mestih (Barcelona, Muenchen) pa niso dokazali direktne zveze med OI in zvišanjem cen, ki se je pričelo že v predolimpijskem razdobju.

Prikaz 1: Učinki avstralskih OI (Sydney 2000)



Vir: Preuss, 2004.

OI so največja športna prireditve, ki postaja vedno bolj zaželen, predvsem v državah, ki v OI vidijo funkcijo spodbujanja razvoja. Pri tem pa se je treba zavedati, da ne gre le za gospodarski oziroma ekonomski razvoj. Za razvoj so OI pomembne z dveh vidikov: z ekonomskega in z neekonomskega. Vsi vplivi so lahko kratkotrajni ali dolgotrajni, nekateri so vidnejši, druge vplive pa avtorji imenujejo nevidne. Vsi možni vplivi niso relevantni v vseh primerih. Prikaz 1 ponazarja ekonomske in neekonomske vplive avstralskih OI (Preuss, 2004). V preučevanem primeru so opazili več neekonomskih vplivov kot neposredno ekonomskih. To pomeni, da mora vsaka država ob odločanju za OI ustrezno obravnavati tudi neekonomske vplive.

2.1 Ekonomski učinki

Ekonomski učinki OI predstavljajo vpliv dodatne potrošnje v gospodarstvu zaradi organizacije OI. Navadno se izračunavajo ekonomski vplivi na povečanje:

- proizvodnje,
- zaposlenosti,
- dodane vrednosti (BDP),
- sredstev za zaposlene,
- davkov ipd. (InterVISTAS, 2002, str. 23).

Poleg navedenih ugodnih učinkov na povečanje ekonomskih kategorij, se v povezavi z OI omenjajo tudi negativni ekonomski vplivi. Študije navajajo predvsem:

- povečanje inflacije zaradi dodatnega povpraševanja ter
- povečanje davkov zaradi financiranja OI iz javnih virov (Ritchie, 1984).

V različnih fazah OI so značilne različne vrste trošenja (Blake, 2005; Fuller & Clinch, 2000; Madden & Crowe, 1997; InterVISTAS, 2002), in sicer:

- ekonomski učinki v fazi pred OI nastanejo predvsem zaradi izgradnje potrebne infrastrukture, pa tudi zaradi izdatkov predolimpijske organizacije in zaradi dodatne potrošnje tujih

obiskovalcev (športnikov, organizatorjev, novinarjev, sponzorjev, turistov). Za prvo fazo je torej značilna močna gradbena aktivnost, stroški, povezani z organizacijo OI (oglaševanje, obiski predstavnikov MOK-a), in dodatna turistična potrošnja zaradi povečanega števila obiskovalcev kraja, ki se pripravlja na OI;

- ekonomski učinki faze med OI, ki vključujejo potrošnjo zaradi same organizacije OI (stroški varnostnikov, zdravstvene oskrbe, slovesnosti itd.) in dodatno turistično potrošnjo obiskovalcev OI;
- ekonomski učinki faze po OI, imenovani tudi učinki zapuščine OI, ki so v ekonomskih analizah definirani kot povečano število turističnih prihodov iz tujine zaradi izboljšane podobe olimpijskega območja (Blake, 2005, str. 21).

Študije, ki ocenjujejo ekonomski vpliv OI, za namen analize izdatke za dodatno potrošnjo v gospodarstvu delijo na tri glavne skupine:

- izdatki za zagotavljanje potrebne infrastrukture (izgradnja, posodobitev in adaptacija potrebne cestne, športne in ostale infrastrukture), ki nastanejo predvsem v predolimpijski fazi;
- stroški organizacije in izvedbe OI (stroški OKOI, kot so npr. izdatki za zagotavljanje varnosti in za telekomunikacije), ki so značilni predvsem za fazo med OI, v manjši meri pa tudi v razdobju pred OI;
- turistična potrošnja zaradi OI (izdatki obiskovalcev za hrano, prevoz, namestitve, zabavo itd.), ki jo večina študij razporedi v razdobje pred OI, med njimi in po njih, z največjim skokom v fazi OI, vendar z nezanemarljivim vplivom tudi v razdobju po OI (Blake, 2005, str. 4).

Ker gre pri tem za vplive, ki niso omejeni samo na manjše število sektorjev, temveč je pri takih projektih neposredno ali posredno vpleten kar večji del gospodarstva, je tudi izbira metodologije vezana na makroekonomske modele, ki za izračune učinkov na proizvodnjo, zaposlenost, plače ipd. tako ali drugače ponazarjajo tudi povezave znotraj narodnega gospodarstva (in s tujino). Prakse preteklih OI so dobre in slabe in kažejo, da OI predstavljajo predvsem priložnost za celotno narodno gospodarstvo, da pa so dejanski učinki, predvsem tisti

dolgoročni, odvisni od pametnega načrtovanja, vodenja in od organizacije iger in spremljajočih aktivnosti ter uspešnega turističnega trženja.

2.2 Neekonomski učinki

Ekonomski vplivi OI kot npr. vpliv na povečanje proizvodnje ali zaposlenosti, so vidnejši, o njih se več govori in raziskuje, manj pa se države in prebivalci zavedajo neekonomskih učinkov OI. Slednjih pogosto ne izražamo v denarnih vrednostih, vendar trajajo dlje časa in so lahko osnova za ekonomske učinke. Tako npr. izboljšana prepoznavnost države v mednarodni javnosti zaradi OI pripelje do povečanega BDP iz naslova povečanega turističnega obiska države. Koristi, ki jih ima prebivalstvo zaradi olimpijske prireditve, so lahko dolgoročne koristi iz naslova sodobne infrastrukture, ki ostane v uporabi še dolgo po OI, koristi zaradi večje poznanosti olimpijskega območja, koristi prebivalcev in obiskovalcev zaradi večje športne in kulturne ponudbe, ki jo omogočajo sodobni športni objekti, ter dolgoročni vplivi na neotipljive elemente, kot so nacionalni ponos, zaupanje in občutek uspeha.

Študije obravnavajo neekonomske učinke OI z različnih vidikov. V literaturi najdemo različne sistematizacije učinkov, ki pa se deloma tudi medsebojno prekrivajo. Tako avtorji obravnavajo naslednje skupine učinkov:

- družbeno-kulturne,
- okoljske
- turistične učinke
- športne
- učinke na mednarodno prepoznavnost in ugled države
- učinke na infrastrukturo
- drugo (Andrijanovič et al., 2001; Payne, 2007, Ritchie, 1984).

Tudi neekonomski učinki so lahko pozitivni ali negativni. Med pozitivnimi učinki študije navajajo:

- povečanje kakovosti življenja lokalnih prebivalcev
- izboljšano infrastrukturo
- izboljšano okolje, obnovljena ruralna in urbana okolja

- izboljšanje mednarodnega ugleda in povečanje prepoznavnosti države
- povečano privlačnost za tuje obiskovalce in nove priložnosti na področju razvoja turizma in gospodarskega sodelovanja
- nova partnerstva in strateške zveze
- razvoj novih športov ter povečano športno udejstvovanje prebivalcev, bolj zdrav način življenja
- povečanje nacionalne zavesti
- povečanje kulturne zavesti
- povečanje ekološke zavesti in odgovornosti ter kakovosti naravnega okolja
- izboljšanje odnosa do invalidov
- povečano varnost, manj kriminala
- itd.

Med negativnimi vplivi na kakovost življenja prebivalcev pa študije navajajo:

- prometne zastoje, tako v času izgradnje infrastrukture kot v času OI
- povečanje kriminala
- spremembo tradicionalnih vrednot
- kulturno komercializacijo
- onesnaževanja naravnega okolja
- negativne ekonomske učinke kot npr. povečanje davkov ali inflacija zaradi OI, ki tudi negativno vplivajo na kakovost življenja
- neenakomerno porazdelitev koristi OI v korist bogatejših slojev prebivalstva
- itd. (Ritchie, 1984; Mihalik in Cummings, 1995; Cohen, 1988; Deccio in Baloglu, 2002, Preuss, 2009).

Prakse preteklih olimpijskih mest in držav so tudi na področju neekonomskih učinkov dobre in slabe. V novejšem času pa na pomenu pridobivajo predvsem pozitivni učinki na kakovost življenja in okolja. OI so sredstvo za doseganje ciljev trajnostnega razvoja na ekonomskem, kulturnem, družbenem in okoljskem področju.

3 Ekonomski učinki OI

Ekonomski učinki so praviloma merljivi učinki, ki jih lahko izrazimo vrednostno. Za ocenjevanje teh učinkov študije z redkimi izjemami (kot npr. cost-benefit in regresijska analiza) uporabljajo predvsem dve metodologiji:

- metodo input-output analize in
- modele splošnega izračunljivega ravnotežja.

Med njima je zaradi enostavnejše uporabe bolj razširjena prva. Tako input-output analizo zasledimo npr. že v izračunih učinkov OI v Los Angelesu (Economics Research Associates, 1984), pozneje v Atlanti (Humphreys & Plummer, 1993), v Sydneyju (KPMG, 1993), uporabili pa so jo tudi kot metodo analize vpliva OI v Pekingu (Zhang & Zhao, 2007) in ob presoji kandidature za Vancouver (InterVISTAS, 2002) ter Washington-Baltimore (Fuller & Clinch, 2000).

3.1 Izkušnje preteklih OI

Učinki OI na olimpijska mesta in države so raznoliki. Barcelona je OI izkoristila za veliko urbanistično transformacijo. Hkrati je čas od nominacije leta 1986 do 25. olimpijade poleti 1992 izkoristila kot protiukrep takratni gospodarski krizi in prešla iz depresije v gospodarski vzpon (Brunet, 1995, str. 3). Na drugi strani pa so izkušnje manj uspešnih olimpijskih mest, npr. Montreala, ki je zaradi OI zašel v visoke finančne izgube (Crowe, 1997).² Tretja kategorija so makroekonomsko gledano relativno nevtralne olimpijade, npr. Calgary, 1988, Atlanta, 1996 ali Salt Lake City, 2002. V teh primerih OI niso imele večjega dolgoročnega vpliva na makroekonomske kazalnike, kot so npr. brezposelnost, dohodek ali inflacija (Pace, 2002, str. 3).

² Olimpijski stadion v Montrealu, prizorišče otvoritvene in zaključne slovesnosti ter atletskih tekem, so odplačali šele v letu 2007, 31 let po olimpijadi. (Baade et al, 2008).

Splošne zaključke o OI kot generatorju gospodarske rasti je težko sprejeti, saj podatki kažejo, da je uspeh odvisen od edinstvenih značilnosti mesta/države gostiteljice in tudi od značilnosti razdobja, v katerem se odvijajo, predvsem od takratnega stanja gospodarstva. Tako na primer velja, da je za uspeh olimpijade 1984 v Los Angelesu delno zaslužna že pred OI obstoječa športna infrastruktura, zaradi katere večje dodatne investicije niso bile potrebne. K uspehu OI v Atlanti leta 1996 je najverjetneje prispevala tudi splošna gospodarska konjunktura v ZDA. Po rezultatih input-output analize (Economics Research Associates, 1984) je bil celoten vpliv OI v Los Angelesu na proizvodnjo 2,3 mrd USD (v cenah iz leta 1984), prišlo je 600.000 turistov in pridobljenih je bilo 73.375 novih delavec-let.

Izkušnje ZOI glede dolgoročnih ekonomskih učinkov se bistveno ne razlikujejo od poletnih. OI v Lake Placidu leta 1980 so se sicer končale z izgubo 6–10 mio USD³, kljub temu pa naj bi bistveno prispevale k oživitvi takrat upočasnjenega gospodarstva (Zimmerman, 2007a, str. 6), do takrat majhno mesto s 5.000 prebivalci pa so OI spremenile v popularno športno središče s stabilnimi turističnimi prihodki.

OI v Calgaryju (1988) veljajo za »eno največjih zgodb o uspehu modernih olimpijad« (Zimmerman, 2007b, str. 3). Vrednost projekta je znašala 1,4 mrd USD (v cenah iz leta 2008), v Alberti, zvezni državi gostiteljici, je to pomenilo za 27.000 delavec-let dodatne zaposlenosti (Zimmerman, 2007b, str. 20). Igre so zaključili z 90 mio USD dobička, od katerega so 70 mio vložili v sklad za upravljanje s športnimi objekti (katerega tržna vrednost je do leta 2006 narasla na 186 mio). Po podatkih raziskave iz leta 2006 je prispevek zapuščine OI k BDP od leta 1989 narasel na (popravljen za inflacijo) 925 mio USD (Zimmerman, 2007b, str. 18 in 19).

Nasprotno pa je bil norveški Lillehammer pri zagotavljanju dolgoročnih učinkov OI iz leta 1994 manj uspešen (Spilling, 1998). Učinki naj bi bili

³ Kar morda niti ni presenetljivo, glede na slabo organizacijo dogodka. V nekaterih primerih namreč kart niso mogli kupiti niti tisti, ki so to želeli, saj so bile naprodaj samo znotraj športnih objektov, kamor pa lahko prišli samo tisti, ki so karte že imeli (Zimmerman, 2007a, str. 5).

le srednjeročni, kar pomeni, da se je večina gospodarske aktivnosti zgodila pred dogodkom, med njim in le nekoliko po njem; dolgoročni učinki pa so vidni le na področju nove infrastrukture in športnih objektov. Podatki sicer kažejo na nadpovprečno rast proizvodnje, turističnih prihodkov in prebivalstva v letih po OI, vendar le do leta 1997. Dolgoročno se je število delovnih mest povečalo za 400–500, večji del v turizmu, preostalih pomembnejših dolgoročnih učinkov pa naj ne bi bilo zaznati.

XIX. OI v Salt Lake Cityju leta 2002 so organizatorjem prinesle 100 mio USD dobička (Zimmerman, 2007b, str. 3), in sicer močan ekonomski pospešek, vendar ex-post analize kažejo, da je bil ta samo prehodne narave (Pace, 2002, str. 2). Pred OI je bila izvedena serija štirih študij (Ashdown, Donner, & Frisby), ki je ocenila, da bodo OI pozitivne ekonomske učinke povzročile le v razdobju 1996–2003. Ocene v cenah 2000 so znašale: skupna končna poraba zaradi OI: USD 2,1 mrd, skupna dodatna proizvodnja: USD 4,8 mrd, zaposlenost: 35.000 delavec-let. Dejansko je v razdobju 1998–2002 zaposlenost zaradi OI prispevala 0,5 odstotka k skupni zaposlenosti v zvezni državi Utah in 20 odstotkov k stopnji rasti zaposlitev, vendar pa je številka v letu 2003 padla na 250 dodatnih (dolgoročnih) zaposlitev (Pace, 2002, str.2).

Barcelona se često navaja kot zgodba o uspehu OI (Brunet, 1995). OI so vzpodbudile gospodarsko rast in zaposlenost, saj naj bi igre v Španijo v razdobju 1986–1992 privabile 400.000 turistov in ustvarile 296.640 novih delavec-let. To pomeni v povprečju 35.309 dodatno zaposlenih na leto zaradi neposrednih izdatkov olimpijade, 24.019 pa še zaradi posrednih učinkov na gospodarstvo. Konkretnější podatki kažejo, da se je število zaposlenih v gradbeništvu od leta 1985 do 1992 povečalo za 72 odstotkov, poraba cementa za 74 odstotkov, poraba električne energije v gradbeništvu pa kar za 142 odstotkov. Trajni učinek OI na zaposlenost Brunet (1995) ocenjuje na 20.019 zaposlenih. Med letoma 1986 in 2000 so se hotelske kapacitete povečale za trikrat; število tujih obiskovalcev se je podvojilo in doseglo 3,5 mio obiskov letno.

Za Vancouver, ki bo gostil ZOI 2010, so v več študijah ugotovili, da so OI realna priložnost za dolgoročen razvoj province gostiteljice, da pa bi dosegli predvidene učinke, bodo potrebne občutne investicije in drugi, z OI povezani stroški (InterVISTAS, 2002, str. 21). S pomočjo input-

output analize po srednje optimističnem scenariju ocenjujejo, da se bo BDP v provinci zaradi OI neposredno povečal za 2,1 mrd USD, skupen učinek bo 3,3 mrd USD, če pa v izračune vključijo tudi investicijo v posodobitev konvencijskega in razstavnega centra, bo pa skupni vpliv OI na BDP znašal 8,4 mrd USD. Predvideni vpliv na zaposlovanje znaša 77.000 delavec-let v razdobju 2008–2015, z viškom števila zaposlenosti v letu 2010 (22.000).

Dolgoročni ekonomski vpliv OI Vancouver se bo pokazal v turizmu. Ocenjen porast števila dodatnih obiskovalcev se za razdobje 2008–2015 giblje med 1,05 mio po najmanj in 4,3 mio po najbolj optimističnem scenariju (v razdobju 2008–2020). Vancouver načrtuje koristi tudi iz naslova zapuščine OI, in sicer iz naslova nove infrastrukture. Teh koristi sicer niso kvantificirali, navajajo pa pozitivne vplive na trgovino in na investicije zaradi izboljšane percepcije tujih partnerjev.

3.2 Ocena ekonomskih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Ocena ekonomskih učinkov ZOI Bled 2018 temelji na obsežni bazi podatkov o potrošnji, ki v gospodarstvu nastane zaradi priprav, izvedbe in zapuščine ZOI (prikaz podatkov je v prvem poglavju o projektu ZOI Bled 2018) in na dodatnih predpostavkah, ki so predstavljene v nadaljevanju.

3.2.1 *Model za analizo*

Celotna struktura trošenja je bila vgrajena v input–output model slovenskega gospodarstva, s pomočjo katerega smo izračunali ekonomske učinke ZOI. V skladu s prakso obstoječih študij ekonomskih učinkov OI smo končno potrošnjo (oz. neposredne učinke na gospodarstvo), ki nastane zaradi ZOI, za namen analize ekonomskih učinkov časovno razporedili v tri faze (Tabela 7):

- faza pred OI (2011 do 2017), ki zajema gradbena dela (izgradnjo prometne infrastrukture ter stalnih in začasnih športnih in namestitvenih zmogljivosti); predolimpijske aktivnosti (obiski predstavnikov MOK-a, izdelava projektne dokumentacije, promocijske aktivnosti, ...); dodatno turistično potrošnjo, ki bi bila posledica povečane prepoznavnosti Slovenije zaradi priprav na organizacijo ZOI;
- faza med OI, za katero je značilna povečana turistična potrošnja (olimpijske družine in obiskovalcev OI) in izdatki za izvedbo ZOI. V preostalem delu leta OI sledijo povečani turistični prihodki⁴;
- faza po OI (2019 do 2023), ko ekonomski učinki izhajajo iz učinka zapuščine OI v obliki trajnega povečanja turistične potrošnje v Sloveniji, ki bi bila posledica sodobne športne in druge infrastrukture ter povečane prepoznavnosti.

⁴ Izračuni za Slovenijo kažejo, da lahko v celotnem letu 2018 (med OI in v preostalem delu leta) pričakujemo povečanje števila nočitev tujih turistov za 8,7 odstotkov glede na leto 2017.

Tabela 7: Časovna razporeditev vhodnih podatkov za input–output model
ZOI Bled 2018 po vrstah trošenja

Leto	Gradbena dela	OKOI stroški, začasni objekti, predolimpijski organizacijski stroški	Dodatna turistična potrošnja	OKOI operativni stroški izvedbe ZOI med OI)
2011	x			
2012	x			
2013	x			
2014	x			
2015	x	x	x	
2016	x	x	x	
2017	x	x	x	
2018			x	x
2019			x	
2020			x	
2021			x	
2022			x	
2023			x	

Vir: Lasten prikaz

Elemente končne potrošnje, ki bi nastala neposredno zaradi ZOI, smo nadalje razporedili v tri skupine (glej npr. InterVISTAS, 2002, str. 29):

- izgradnja infrastrukture (investicije v infrastrukturo),
- stroški OKOI,
- turistična potrošnja.

Analiza ekonomskih učinkov temelji na dodatni potrošnji, torej predpostavki, da lahko identificiramo izdatke, ki brez analiziranega dogodka, kot so OI, ne bi nastali. Ti izdatki v gospodarstvu pomenijo dodatno potrošnjo in posledično dodatno proizvodnjo, zaposlenost, dodano vrednost, davke itd. Kot dodatno potrošnjo lahko opredelimo aktivnosti zaradi OI, ki se financirajo iz tujine, kot je npr. potrošnja tujih turistov, ki v Slovenijo pridejo zaradi OI, in tisti del organizacijskih izdatkov OKOI, ki izhajajo iz tujih virov sredstev. Dodatno potrošnjo v gospodarstvu predstavljajo tudi turistični izdatki domačih gostov, ki bi sicer, brez OI, odšli na počitnice v tujino, tako pa turistično potrošnjo preusmerijo v domovino.

3.2.1.1 *Izgradnja infrastrukture*

Za oceno stroškov izgradnje infrastrukture, potrebne za izvedbo ZOI Bled, smo uporabili podatke iz študije Ocena izvedljivosti projekta ZOI

Bled 2018 (Mihalič et al., 2009; glej tudi Tabela 3 v prvem poglavju). Upoštevali smo samo dodatne investicije zaradi ZOI, to je stroške investicij v prometno infrastrukturo, v stalne športne in namestitvene zmogljivosti, ki se brez organizacije ZOI ne bi zgodili. Pri izračunih smo vključili izdatke za nujne dodatne in potrebne dodatne investicije, v enem izmed alternativnih scenarijev pa smo dodali še dodatne stroške za izgradnjo infrastrukture, ki so jih avtorji projekta ZOI Bled 2018 (Mihalič et al., 2009a) dodatno predlagali, da bi projekt po kriterijih MOKa pridobil na oceni oz. prepričljivosti prometnega koncepta (t.i. dodatne investicije za večjo prepričljivost projekta). Gradnjo navedenih objektov smo časovno razporedili na sedem let, pri čemer predpostavljamo, da bi bile investicije zaključene pred letom 2018.

Kakšen delež investicijske potrošnje za izgradnjo infrastrukture za ZOI Bled 2018 lahko v modelu opredelimo kot dodatno potrošnjo, je odvisno predvsem od razpoložljivih proizvodnih zmogljivosti naših gradbenih podjetij, torej od faze v konjunktornem ciklusu, v kateri bi se v času izgradnje nahajalo slovensko gospodarstvo. Pričakujemo lahko, da bi bili dodatni ekonomski učinki investicijske potrošnje ZOI Bled 2018 zelo močni v primeru recesije, manj izraziti pa, če bi faza izgradnje infrastrukture sovpadala z razdobjem gospodarskega vzpona in zasedenih proizvodnih zmogljivosti. V tem primeru bi investicije ZOI samo izrinile nekatere druge projekte, ki bi sicer bili realizirani. V izračunih smo zato upoštevali scenarij, da slovenska gradbena podjetja opravijo celotno vrednost investicij v izgradnjo infrastrukture, in scenarij, v katerem 30 odstotkov gradbenih del opravijo tuja podjetja.

Ker so za izgradnjo infrastrukture predvidena tudi javna sredstva, ki bi se brez projekta ZOI porabila za nek drug projekt ali financiranje drugih javnofinančnih izdatkov, je pri obravnavi makroekonomskih učinkov infrastrukturnih investicij potrebno upoštevati, da ne gre za čiste neto učinke, do katerih brez organizacije ZOI ne bi prišlo. Teh, t.i. oportunitetnih stroškov projekta seveda ne poznamo, zato jih v kvantitativno analizo tudi ne vključujemo, kot tudi ne morebitnih stroškov financiranja dodatnega zadolževanja s strani države za financiranje projekta, so pa prav tako pomembni za nosilce odločanja.

3.2.1.2 *Stroški OKOI*

V analizo ekonomskih učinkov so vključeni tudi vsi stroški OKOI, od katerih bi se manjši del (24,8 odstotka) porabil v letih pred 2018, večina pa v fazi OI. V fazi pred OI bi se iz OKOI sredstev financirali začasni objekti, kot so multimedijски in RTV center ter začasne namestitvene in športne zmogljivosti. Ti stroški so, v skladu z metodologijo MOK-a, zajeti v postavki »obratovanje objektov« v Tabeli 5 o proračunu OKOI, iz katere smo črpali tudi podatek o predolimpijskih stroških organizacije ZOI v fazi pred OI. Vse ostale postavke s stroškovne strani proračuna OKOI Bled 2018, Tabela 5, sodijo v fazo OI kot operativni stroški izvedbe ZOI. Predvidevamo, da se bo za 82 odstotkov OKOI stroškov financiranje zagotovilo iz virov iz tujine⁵, za delež, ki ga bodo financirali domači viri, pa smo znižali podatke o stroških OKOI, preden smo jih vgradili v model.

3.2.1.3 *Turistična potrošnja*

Za izračun ekonomskih učinkov OI nas zanima samo dodatna turistična potrošnja v gospodarstvu zaradi ZOI. Nanaša se na potrošnjo olimpijske družine (športniki, novinarji, sponzorji, prostovoljci) in obiskovalcev OI iz tujine ter na turistično potrošnjo dodatnih gostov pred in po OI, ki bi v Slovenijo prišli zaradi večje prepoznavnosti zaradi organizacije OI. Dodatna turistična potrošnja zaradi ZOI predstavlja najbolj negotov element analize ekonomskih učinkov, saj je zelo težko vnaprej napovedati, kaj se bo s številom tujih obiskovalcev zaradi OI dejansko zgodilo. Izkušnje preteklih OI kažejo, da lahko organizacija OI celo zniža turistične prihodke in povprečno zasedenost namestitvenih kapacitet (v Calgaryju se je povprečna zasedenost v olimpijskem letu npr. znižala za 3 odstotke (Ashdown et al., 2002, str. 15), med tem ko je število tujih turistov v Avstraliji v olimpijskem letu v primerjavi z letom prej naraslo za 11 odstotkov (InterVISTAS, 2002, str. 39). Kljub temu pa vse ex ante študije ekonomskih učinkov OI predvidevajo povečan turistični obisk že nekaj let pred OI (2–7 let prej), znatno povečanje turistične potrošnje med OI in trajen učinek na višji obseg turizma tudi po izvedbi OI, ko nastopi

⁵ Primerljiva številka za Vancouver, 2010, je 71 odstotkov, za Salt Lake City, 2002, pa 90 odstotkov.

učinek olimpijske zapuščine zaradi večje prepoznavnosti olimpijskega območja ter zaradi OI pridobljene turistične, športne in splošne infrastrukture.

Izračunani ekonomski učinki OI na turizem so v veliki meri odvisni od predpostavk, ki jih uporabimo v analizi. V modelu ZOI Bled 2018 smo, glede na izkušnje preteklih OI in v primerjavi z obstoječimi študijami ekonomskih učinkov⁶, za izračun turistične potrošnje uporabili relativno zmerne predpostavke. Ocena dnevnih izdatkov na tujega turista (158,3 evrov⁷), ki smo jo uporabili pri izračunih, temelji na podatkih iz anket SURS (2009a), in sicer kot povprečje izdatkov za julij–avgust 2006 ter oktober 2006, popravljeno na cene iz leta 2008. Strukturo turistične potrošnje tujih in domačih turistov smo povzeli po Satelitskih računih za turizem za leto 2006 (MG, 2008).

Za fazo pred OI predvidevamo, da se število tujih turistov začne povečevati v letu 2015, kot rezultat večje prepoznavnosti Slovenije kot organizatorke OI. Predpostavljamo, da se v letih 2015-2018 stopnja rasti števila nočitev tujih turistov poveča za dodatne 0,5 odstotne točke. Pri tem smo kot normalno upoštevali povprečno letno rast turističnega prometa 3 odstotke.⁸

Za izračun dodatnih prihodkov od namestitev v fazi med OI smo najprej upoštevali, da:

- športniki, novinarji, sponzorji, sodniki in MOK zasedejo vse razpoložljive sobe v apartmajih in hotelih kategorije 3–5* v

⁶ Pri izbiri predpostavk za povečan obseg turističnih prihodkov zaradi večje prepoznavnosti (pred in po ZOI) smo se oprli predvsem na študijo za OI v Londonu (Blake, 2005), ki predvideva 1-odstotni porast v turistični potrošnji tujih turistov pred in 1,5-odstotni porast po OI.

⁷ Za primerjavo, vrednost povprečnih dnevnih izdatkov tujih obiskovalcev OI, upoštevanih v izračunih ekonomskih učinkov OI v Salt Lake City (2002), znaša 395 USD, za Vancouver (2010) pa 382 USD (vključno s stroški namestitev) med OI ter 200 USD v letih pred in po OI (InterVISTAS, 2002, str. 25 in 26).

⁸ 3 odstotke je planirana normalna stopnja rasti nočitev za čas trenutno veljavne turistične strategije razvoja Slovenije (MG, 2006).

ožjem olimpijskem območju. Pri izračunih smo upoštevali vse obstoječe, že načrtovane in zaradi OI dodatno zgrajene namestitvene objekte (Tabela 2 v prvem poglavju), ki bi bili ves čas OI polno zasedeni (predpostavljena razlika v zasedenosti v primerjavi s situacijo brez OI je 60 odstotkov). Struktura cene sobe v apartmajih in hotelih kategorije 3–5* je povzeta po predlogu projekta ZOI Bled 2018 (Mihalič et al., 2009a). Prostovoljci in varnostniki zasedejo druge namestitvene zmogljivosti v ožjem olimpijskem območju (kategorije 1 in 2*, študentski domovi, ipd.) Ostala potrošnja olimpijske družine v fazi OI je vključena v model že med stroški OKOI;

- bodo tuji turisti obiskovalci zavzeli kapacitete izven ožjega območja, za katere predpostavljamo povečanje zasedenosti s 40 na 80 odstotkov v času OI.

Preostalo dodatno turistično potrošnjo tujih turistov v času OI (za hrano in pijačo, prevoz, storitve turističnih agencij, kulturne storitve, storitve rekreacije in drugih zabavnih programov, razne turistične storitve, povezane proizvode in storitve ter nespecifične proizvode) smo izračunali na podlagi dnevnih izdatkov v vrednosti 158,3 evrov ter strukture potrošnje tujih turistov, ocenjene v Satelitskih računih za turizem za leto 2006 (MG, 2008). Predpostavljena povprečna doba bivanja tujih turistov v Sloveniji v času OI je 5 nočitev. Za obiskovalce OI, ki bodo prenočevali izven Slovenije, smo predpostavili 80 odstotkov vrednosti turističnih izdatkov (brez stroškov nočitev) obiskovalcev, ki bodo v času OI bivali v Sloveniji.

Po OI je ocena dodatne turistične potrošnje tujih gostov še toliko bolj negotova, hkrati pa gre za edini vir ekonomskih učinkov olimpijske zapuščine, ki ga z modelom lahko kvantificiramo. Študije ekonomskih učinkov predpostavljajo, da bodo OI prispevale k trajnemu učinku zaradi večje turistične potrošnje. To upoštevamo tudi pri analizi ekonomskih učinkov ZOI Bled 2018, poolimpijsko fazo pa, podobno kot druge tovrstne študije, omejujemo na 5 let po OI. Predpostavke, ki smo jih uporabili za izračun turistične potrošnje do leta 2023, so:

- povprečna letna stopnja rasti števila nočitev tujih turistov se zaradi OI poveča za 1,5 odstotne točke v primerjavi s 3–

- odstotno stopnjo, ki bi jo dosegali brez OI;
- povprečna letna stopnja rasti števila nočitev domačih turistov se zaradi OI poveča za 0,2 odstotne točke v primerjavi s 3–odstotno stopnjo, ki bi jo dosegali brez OI. Število dodatnih nočitev domačih turistov, ki smo jih vključili v model, je relativno majhno, saj smo upoštevali samo tisto turistično potrošnjo domačih turistov, ki se je zaradi ZOI (in posledično izboljšane infrastrukture in turistične ponudbe) iz tujine preusmerila v Slovenijo.

3.2.2 *Input-output analiza*

Za izračune ekonomskih učinkov ZOI Bled smo uporabili šestdeset-sektorsko simetrično input-output matriko slovenskega gospodarstva za leto 2005 (SURS, 2008).

3.2.2.1 *Metodologija*

Input-output analiza temelji na povezanosti sektorjev znotraj obravnavanega gospodarstva. Odraža medsektorske odnose na način, kako proizvodnja enega sektorja predstavlja vnose v preostale sektorje gospodarstva. Proizvodnja je prikazana s posebno obliko produkcijske funkcije, s t.i. Leontijevo produkcijsko funkcijo, ki predpostavlja fiksna razmerja produkcijskih faktorjev (popolna komplementarnost) in je posebna oblika produkcijske funkcije s konstantno elastičnostjo substitucije.

Input-output analiza je pripomoček za razumevanje strukture gospodarstva in njegovih medsektorskih povezav, s tem pa tudi orodje za preučevanje vplivov večjih poslovnih dogodkov v gospodarstvu, saj meri vplive dodatnega trošenja ne samo na neposredno vpletene ekonomske subjekte, pač pa tudi na druge, z njimi povezane. Na ta način si lahko ustvarimo popolnejšo sliko širjenja učinkov po sektorjih gospodarstva.

Z neposrednimi učinki pokažemo spremembe v poslovanju v poslovni dogodek neposredno vpletenih ekonomskih subjektov. Posredni učinki pa kažejo spremembe v obnašanju ekonomskih subjektov, ki niso neposredno povezani s poslovnim dogodkom, pač pa so povezani z ekonomskimi subjekti, ki so v poslovni dogodek vpleteni neposredno (npr. Raa, 2006). Skupni učinki so vsota neposrednih in posrednih

učinkov (lahko pa jim prištejemo tudi inducirane učinke zaradi dodatnega trošenja gospodinjstev). Očitno je, da bodo imeli večji vpliv na celotno gospodarstvo poslovni dogodki v sektorjih, ki so močnejše povezani s preostalimi sektorji.

Input-output analiza temelji na konceptu multiplikatorjev. Najbolj znani so Leontijevi multiplikatorji oz. multiplikatorji tipa I. Upoštevajo neposredne in posredne vplive na proizvodnjo v gospodarstvu, njihova slabost pa je, da ne upoštevajo nadaljnjih (induciranih) vplivov končnega trošenja, in zato podcenjujejo multiplikacijski efekt. Multiplikatorji tipa II pa gospodinjstva obravnavajo kot dodaten sektor gospodarstva in lahko zato ocenijo tudi dodatno potrošnjo gospodinjstev, do katere pride zaradi njihovih povečanih dohodkov, ki jih povzroči povečanje v proizvodnji. Pri tem je vprašljiva konstantnost mejnega trošenja gospodinjstev, zato je efekt multiplikacije precenjen. Ocene ekonomskih učinkov ZOI Bled 2018 smo zato izračunali s pomočjo obeh multiplikatorjev, rezultate pa navajamo kot razpon med spodnjo (izračunano s pomočjo multiplikatorja tipa I) in zgornjo vrednostjo (izračunano s pomočjo multiplikatorja tipa II), znotraj katerega lahko pričakujemo dejanske vrednosti ekonomskih učinkov.

Matrika tehničnih koeficientov, ki smo jo uporabili za izračun multiplikacijskih učinkov, je bila izračunana na osnovi matrike domače proizvodnje. Vsi izračuni so narejeni v cenah iz leta 2008. Elementi končne potrošnje, ki spodbudijo aktivnost v gospodarstvu v procesu medsektorskih povezav, so v input–output matriki prikazani kot izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev, izdatki za končno potrošnjo neprofitnih institucij gospodinjstev, izdatki za končno potrošnjo države, bruto investicije v osnovna sredstva in v dragocenosti, sprememba zalog in izvoz f.o.b. Vrste ekonomskih učinkov, ki jih generira dodatna potrošnja zaradi ZOI, pa predstavljajo dodatna skupna proizvodnja v gospodarstvu, nakupi rezidentov v tujini, nakupi nerezidentov na domačem trgu, poraba uvoženih proizvodov, dodatni neto davki na proizvode, sredstva za zaposlene, drugi neto davki na proizvodnjo, poraba stalnega kapitala, neto poslovni presežek in dodana vrednost.

3.2.2.2 *Ekonomski učinki v fazi pred OI*

Dodatna potrošnja v gospodarstvu zaradi organizacije ZOI v fazi pred OI (2011–2017) je vezana predvsem na investicijska dela, namenjena

izgradnji potrebne športne in prometne infrastrukture, stalnih in začasnih namestitvenih ter drugih objektov. Obseg gradbenih del v investicijski fazi bo znaten glede na njihov siceršnji obseg in glede na velikost gradbenega sektorja v Sloveniji, zato bo njihov pomembni dejavnik konjunktorni cikel. Preostalo potrošnjo v tej fazi predstavljajo dodatna turistična potrošnja in predolimpijski stroški OKOI.

Pri izdelavi ocene ekonomskih učinkov faze pred OI smo glede izvedbe gradbenih del naredili tri scenarije:

- osnovni scenarij predvideva, da bodo vsa gradbena dela, ki jih bo v sedemletnem razdobju potrebovala organizacija ZOI, opravila slovenska podjetja;
- drugi, alternativni scenarij upošteva možnost, da slovenska podjetja ne bodo imela dovolj proizvodnih zmogljivosti za izvedbo vseh investicijskih zahtev zaradi OI, ali pa ne bodo dovolj konkurenčna v primerjavi s tujimi gradbenimi podjetji. V tem scenariju bi slovenska podjetja opravila 70 odstotkov gradbenih del, preostalih 30 odstotkov pa bi prevzela tuja podjetja;
- tretji scenarij v investicijskih izdatkih upošteva tudi stroške investicij za »večjo prepričljivost koncepta« (glej Mihalič et al., 2009), rezultati (ob predpostavki 70-odstotne izvedbe gradbenih del s strani slovenskih podjetij) so prikazani v Tabeli P 4 v Prilogi.

Skupna vrednost končne potrošnje, neposredno generirane zaradi aktivnosti priprav na OI v razdobju 2011–2017, znaša v osnovnem scenariju 842,47 mio evrov⁹. Razporejeno po sektorjih (Prikaz P 1 in Tabela P 2 v Prilogi), bi bilo 64 odstotkov sredstev potrošenih za gradbena dela, 21 odstotkov pa za proizvodnjo sektorja pohištva in drugih izdelkov. Manjši del, 7 odstotkov, bi bil vezan na sektor kovinskih izdelkov, 4 odstotki pa na sektor strojev in naprav.

⁹ To je vrednost celotnih investicijskih izdatkov, zmanjšana za uvozno potrošnjo in vrednost zemljišč.

Vrednost končne potrošnje po alternativnem scenariju (70-odstotna slovenska izvedba gradbenih del), ki bi jo kot plačilo za opravljene storitve prejela domača podjetja, znaša 699,35 mio evrov. Deleži trošenja po posameznih sektorjih gospodarstva bi ostali enaki.

Ocenjeni ekonomski učinki, ki bi jih v gospodarstvu povzročila organizacija OI v razdobju 2011–2017, so prikazani v Tabeli 8 in v Tabeli 9 kot vpliv dodatnega trošenja v gospodarstvu, vezanega na ZOI Bled, na proizvodnjo (neposredni, posredni in skupni učinki), zaposlenost, pobrane davke na proizvode, dohodke oz. sredstva za zaposlene, dobiček podjetij oz. poslovni profit in na dodano vrednost. Ocenjeni rezultati so podani v spodnji in zgornji mejni vrednosti, ki predstavljata meji razpona, znotraj katerega pričakujemo dejanske ekonomske učinke. Mejni vrednosti se razlikujeta glede na vrsto uporabljenega multiplikatorja input-output analize.

Tabela 8: Ekonomski učinki v fazi pred OI, 2011–2017 (povprečni letni učinek za razdobje 7 let), osnovni scenarij

Ekonomski učinki	Spodnja vrednost	Zgornja vrednost
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	120,35	120,35
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	94,79	131,09
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	215,15	251,44
Dodatna zaposlenost	2532	2997
Neto davki na proizvode (mio EUR)	3,43	3,90
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	46,25	55,65
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	18,92	24,51
Dodana vrednost (mio EUR)	76,99	96,67

Vir: Lastni izračun.

Tabela 9: Ekonomski učinki v fazi pred OI, 2011–2017 (povprečni letni učinek za razdobje 7 let), alternativni scenarij

Ekonomski učinki	Spodnja vrednost	Zgornja vrednost
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	99,91	99,91
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	74,18	104,15
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	174,08	204,06
Dodatna zaposlenost	2085	2469
Neto davki na proizvode (mio EUR)	2,61	3,00
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	38,19	45,96
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	15,40	20,01
Dodana vrednost (mio EUR)	63,59	79,85

Vir: Lastni izračun.

Rezultati analize so v Tabeli 8 in v Tabeli 9 preračunani na letno povprečje za sedemletno razdobje pred OI in kažejo, da dodatna končna potrošnja, ki na letni ravni v povprečju znaša 120 mio evrov (v primeru osnovnega scenarija 100 odstotkov domače gradbene izvedbe) oz. 100 mio evrov (ob predpostavki, da domača podjetja opravijo 70 odstotkov gradbenih del), preko medsektorskih povezav znotraj slovenskega gospodarstva generira še dodatnih 95 mio evrov posrednih učinkov. Če pa upoštevamo še inducirani vpliv povečane potrošnje gospodinjstev, dobimo zgornjo mejno vrednost 131 mio evrov posrednih učinkov letno (74–104 mio v alternativnem scenariju).

Skupna proizvodnja slovenskega gospodarstva v razdobju 2011–2017 bi se torej zaradi aktivnosti priprav na ZOI letno v povprečju povečala za 215–251 mio (kar v relativnem smislu pomeni med 0,58 in 0,68 odstotka BDP iz leta 2008)¹⁰ oz. od 174–204 mio evrov v alternativnem scenariju. To pomeni povprečno dodatnih 46–56 mio evrov (od 38–46 mio evrov v alternativnem scenariju) sredstev za zaposlene in od 19–25 mio dodatnih dobičkov podjetij zaradi ZOI. Dodana vrednost bi se povečala za 77–97 mio evrov letno (od 64–80 v alternativnem scenariju), kar je med 0,21 in 0,26 odstotka BDP iz leta 2008 (0,17 in 0,22 odstotka BDP po alternativnem scenariju). Izračuni pokažejo tudi, da bi zaradi ZOI v razdobju 2011–2017 nastalo od 2.532–2.997 (v povprečju sedemletnih) delovnih mest (oz. 2.085–2.469 v alternativnem scenariju), kar znaša med

10 BDP Slovenije za leto 2008 znaša 37,126 mrd evrov (SURS, 2009b).

2,9 in 3,4 odstotka povprečja v zadnjih petih letih registriranih brezposelnih oseb.

3.2.2.3 *Ekonomski učinki v fazi OI*

Faza OI bo vezana predvsem na izvedbo in prenos športnih dogodkov, na namestitve ter servisiranje športnikov in spremljevalnega osebja reprezentanc in novinarjev ter na turistično ponudbo obiskovalcem OI. V preostanku olimpijskega leta pa pričakujemo povečano turistično potrošnjo kot posledico zapuščine OI (npr. večja prepoznavnost Slovenije). V tej fazi je predvidena dodatna končna potrošnja proizvodov in storitev 698,98 mio evrov, od tega bi bilo 20 odstotkov namenjenih sektorju računalniških in sorodnih storitev, 16 odstotkov sektorju dajanja strojev in opreme v najem, po 10 odstotkov storitvam hotelov in restavracij ter sektorju drugih poslovnih storitev, 9 odstotkov pa sektorju kulturnih, športnih in rekreacijskih storitev (Prikaz P 1 in Tabela P 2 v Prilogi).

Neposredni in posredni učinki organizacije ZOI 2018 bi bili najintenzivneje skoncentrirani prav med samo izvedbo OI. Prikazani so v Tabeli 10, iz katere je razvidno, da neposredni učinki na proizvodnjo zaradi ZOI generirajo še dodatnih 378–640 mio evrov posrednih učinkov. Skupni učinek na proizvodnjo v slovenskem gospodarstvu bo v letu 2018 predvidoma znašal med 1.077 in 1.339 mio evrov. Dodana vrednost v tem letu pa bi se zaradi ZOI povečala za 569–712 mio evrov oz. med 1,53 odstotka in 1,92 odstotka BDP iz leta 2008. V tem letu bi lahko pričakovali tudi največje povečanje števila na novo zaposlenih (med 14.029 in 17.391 zaposlenih), vendar gre v tej fazi predvsem za kratkoročne zaposlitve¹¹.

¹¹ Izkušnje preteklih OI namreč kažejo, da se večji del zaposlitev, ki nastanejo v fazi med OI, izgubi že v naslednjem letu (Spilling, 1998).

Tabela 10: Ekonomski učinki med OI, leto 2018

Ekonomski učinki	Spodnja vrednost	Zgornja vrednost
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	698,98	698,98
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	377,63	640,36
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	1.076,61	1.339,34
Dodatna zaposlenost	14.029	17.391
Neto davki na proizvode (mio EUR)	14,06	17,51
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	334,80	402,90
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	124,12	164,57
Dodana vrednost (mio EUR)	568,93	711,46

Vir: Lastni izračun.

3.2.2.4 *Ekonomski učinki v fazi po OI*

Tretja faza analize ekonomskih učinkov se nanaša na poolimpijsko razdobje in temelji na predpostavki posodobljene športne infrastrukture ter povečane prepoznavnosti Slovenije v svetu in s tem večjega zanimanja turistov za njen obisk. V tej fazi predvidevamo, da bo prišlo do trajnejšega učinka, povezanega s povečanjem namestitvenih kapacitet. Povprečen neposredni letni učinek (v petletnem razdobju po OI) turističnega obiska znaša 198,82 mio evrov, od česar bi 28 odstotkov odpadlo na storitve hotelov in restavracij, 23 odstotkov na sektor drugih storitev, 20 odstotkov na kulturne, športne in rekreacijske storitve, 19 odstotkov pa na sektor prodaje na drobno (Prikaz P 1 in Tabela P 2 v Prilogi).

Tabela 11: Ekonomski učinki v fazi po OI, 2019–2023
(povprečni letni učinek za razdobje 5 let)

Ekonomski učinki	Spodnja vrednost	Zgornja vrednost
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	198,82	198,82
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	99,46	171,48
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	298,29	370,30
Dodatna zaposlenost	4744	5665
Neto davki na proizvode (mio EUR)	4,39	5,33
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	91,77	110,44
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	46,19	57,28
Dodana vrednost (mio EUR)	165,95	205,02

Vir: Lastni izračun.

Rezultati input-output analize ekonomskih učinkov ZOI v poolimpijski fazi (Tabela 11) kažejo, da bi zaradi večje turistične obiskanosti Slovenije znašali neposredni učinki na proizvodnjo 198,82 mio evrov letno, posredni med 99,46 in 171,48 mio evrov, skupni učinki na proizvodnjo pa med 298,29 in 370,30 mio evrov letno glede na vrsto predpostavljenega multiplikacijskega učinka. Delo (v povprečju vsaj petletno zaposlitev) bi v tem razdobju dobilo skupno med 4.744 in 5.665 oseb, kar je med 5,4 in 6,4 odstotka povprečja v zadnjih petih letih registriranih brezposelnih oseb. Dodana vrednost bi se povečala med 165,95 in 205,02 mio evrov letno, kar je med 0,45 in 0,55 odstotka BDP iz leta 2008.

3.2.2.5 *Ekonomski učinki v razdobju 2011–2023*

Rezultati ekonomskih učinkov ZOI Bled 2018 za celotno razdobje 2011–2023 so prikazani v Tabeli 12, in sicer kot povprečni letni učinki¹². Zavedati se moramo namreč, da je časovno razdobje, za katero predpostavljamo vplive organizacije ZOI, precej dolgo, pa tudi njihova struktura bi se časovno močno spreminjala.

V razdobju pred OI bi prihajalo do obsežnih investicij v infrastrukturo, predvsem v razdobju med OI in po njih pa bi prišlo do dodatnega

¹² Razporeditev povprečnih letnih ekonomskih učinkov po panogah za celotno razdobje 2011–2023 (po treh fazah) je prikazana v Prilogah (Prikaz P 2 in Tabela P 3).

turističnega obiska. Tabela 12 je zato ilustrativen prikaz povprečnih učinkov skozi celotno obravnavano razdobje.

Tabela 12: Povprečni letni ekonomski učinki ZOI Bled 2018 v razdobju 2011–2023 (v cenah iz leta 2008)

Ekonomski učinki	Spodnja vrednost	Zgornja vrednost
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	195,04	195,04
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	118,35	185,80
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	313,39	380,84
Dodatna zaposlenost	4.267	5.130
Neto davki na proizvode (mio EUR)	4,61	5,50
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	85,95	103,43
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	37,50	47,89
Dodana vrednost (mio EUR)	149,04	185,64

Vir: Lastni izračun

Izračuni kažejo, da znašajo povprečni letni neposredni vplivi ZOI na skupno proizvodnjo v opazovanem razdobju, torej vsota dodatne potrošnje (investicijske, turistične in organizacijske), približno 195 mio evrov letno. Medsebojna povezanost sektorjev gospodarstva bi vzpodbudila še dodatnih 118–186 mio evrov posrednih povprečnih letnih ekonomskih učinkov na proizvodnjo, ko bi npr. gradbena podjetja zaradi povečanega obsega aktivnosti okrepila povpraševanje po proizvodih in storitvah svojih dobaviteljev. Skupni učinki ZOI Bled na letno proizvodnjo v slovenskem gospodarstvu v razdobju 2011–2023 bi znašali med 313 in 381 mio evrov oz. med 4.267 in 5.130 zaposlitev na leto (oz. 61.080 delavec-let), kar pomeni, da bi bil v primeru, da bi bile dodatne zaposlitve v povprečju petletne, učinek ZOI med 11.095 in 13.339 novih (petletnih) delovnih mest. Pričakovani povprečni letni prispevek k dodani vrednosti bi se v tem razdobju gibal med 149 in 186 mio evrov, kar pomeni, da bi se BDP Slovenije¹³ zaradi ZOI med leti 2011 in 2023 v povprečju letno povečal za 0,46 odstotka vrednosti BDP iz leta 2008.¹⁴

¹³ BDP iz leta 2008. BDP Slovenije za leto 2008 znaša 37,126 mia EUR (SURS, 2009b).

¹⁴ To je povprečni letni učinek; porazdelitev ekonomskih učinkov med posameznimi leti sicer ni enakomerna. Učinki na slovensko gospodarstvo so najbolj skoncentrirani med samo izvedbo ZOI, ki k dodani vrednosti (BDP) Slovenije v letu 2018 prispeva dodatnih cca 640 mio EUR (nediskontirano), kar je v rangi vrednosti 1,72 odstotka BDP iz leta 2008.

Predvideni vložek predvideva 47 odstotkov zasebnih virov in 53 odstotkov javnih sredstev, dobro polovico investicijskih sredstev naj bi zagotovili iz javnih virov, od tega slabo polovico javnih sredstev iz državnega proračuna, preostanek pa iz lokalnih in evropskih virov.

Izdatki ZOI v razdobju 2011–2018 v nominalni vrednosti (ne glede na vir sredstev), v cenah iz leta 2008, so ocenjeni na 1.580 mio evrov (4,34 odstotke BDP iz leta 2008), od tega znašajo stroški organizacije OI (stroški OKOI) 749 mio evrov in stroški izgradnje infrastrukture 830,5 mio evrov (brez dodatnih investicij v prometno infrastrukturo za večjo prepričljivost koncepta). Povečanje BDP v razdobju 2011–2023 zaradi ZOI v cenah 2008 znaša med 2.070 mio evrov (pri 70-odstotni domači izvedbi gradbenih del) in 2.175 mio evrov (srednja vrednost pri osnovnem scenariju, 100-odstotna domača izvedba gradbenih del) oz. med 5, 68 in 5,97 odstotka BDP iz leta 2008.

Ker gre za finančne tokove, ki nastanejo v različnih razdobjih, smo nominalne vrednosti diskontirali na vrednost iz leta 2008, da smo jih primerjali z vrednostjo BDP iz tega leta (vse v cenah leta 2008)¹⁵. Vsota sedanjih vrednosti izdatkov ZOI tako znaša 1.098 mio evrov oz. 2,96 odstotka BDP iz leta 2008. Vsota sedanjih vrednosti povečanega BDP zaradi ZOI znaša 1.370 mio evrov, kar pomeni 3,69 odstotka BDP iz leta 2008 (srednja vrednost scenarija pod predpostavko, da celotna gradbena dela izvedejo domača podjetja) oz. 1.293 mio evrov, kar pomeni 3,48 odstotka BDP iz leta 2008 (srednja vrednost pod predpostavko, da 30 odstotkov gradbenih del opravijo tuja podjetja).

Kot smo že opozorili, so za izgradnjo infrastrukture predvidena tudi javna sredstva, ki bi se brez projekta ZOI porabila za nek drug projekt ali financiranje drugih javnofinančnih izdatkov, zato je pri obravnavi makroekonomskih učinkov infrastrukturnih investicij potrebno upoštevati, da ne gre za čiste neto učinke, do katerih brez organizacije ZOI ne bi prišlo. Teh, t.i. oportunitetnih stroškov projekta seveda ne poznamo, zato jih v kvantitativno analizo tudi ne vključujemo, kot tudi ne morebitnih stroškov financiranja dodatnega zadolževanja s strani države za financiranje projekta, so pa prav tako pomembni za nosilce odločanja.

¹⁵ Pri tem smo upoštevali diskontno stopnjo 4,5 odstotka, ki je primerljiva z pričakovano dolgoročno donosnostjo netveganih dolžniških vrednostnih papirjev.

4 Neekonomski učinki OI

Neekonomski učinki OI so številni, jih je pa težje ali nemogoče kvantificirati. Učinki kot npr. povečanje ugleda države ali izboljšanje kakovosti življenja lokalnih prebivalcev zaradi pridobitev na področju splošne, prometne ali športne infrastrukture se lahko vrednotijo samo posredno. Izračuna se lahko npr. porast turističnih prihodkov zaradi povečanega ugleda države ali zmanjšanje izdatkov za bolniške odsotnosti zaradi povečane športne aktivnosti prebivalcev, ki bi jo omogočila zaradi OI izgrajena športna infrastruktura. V nadaljevanju prikazujemo raznovrstne neekonomske učinke in primere različnih praks olimpijskih držav in mest. Pogosto je razlaga neekonomskih učinkov prepletena z ekonomskimi, ker so učinki povezani in jih je včasih nemogoče ločevati. Nove zaposlitve zaradi OI so npr. lahko indikator ekonomskih vplivov, lahko pa so tudi indikator povečane kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.

4.1 Izkušnje preteklih OI

Neekonomske učinke sistematiziramo v različne skupine, kot že predstavljeno v tretjem poglavju tega dela. V nadaljevanju jih delimo na:

- družbeno-kulturne,
- športne,
- okoljske in
- turistične učinke.¹⁶

Ker so učinki posameznih področij medsebojno prepleteni, moramo prikaze v ločenih tabelah obravnavati kot celoto neekonomskih učinkov.

¹⁶ Izbrana klasifikacija pokriva vse vrste neekonomskih učinkov, tudi tiste, ki jih nekatere študije posebej grupirajo (npr. učinki na infrastrukturo, na mednarodni ugled države ipd.). Različne grupacije se namreč zaradi povezanosti neekonomskih učinkov prekrivajo.

Izboljšana prepoznavnost in podoba olimpijskega mesta izboljšujeta npr. tudi kakovost življenja lokalnih prebivalcev (družbeni učinek), vplivata pa tudi na povečane prihodke iz naslova povečanega turističnega povpraševanja (ekonomski učinek).

4.1.1 Družbeni in kulturni učinki

Študije, ki so analizirale pričakovane koristi na primeru mest, so ugotovile, da je skoraj polovica mest (47 odstotkov) uspela uresničiti načrtovane koristi iz naslova dediščine OI (Torino, Atene, Barcelona, Seul, Calgary, Los Angeles, Lake Placid, München), četrtnina pa je dosegla mešane uspehe (Salt Lake City, Sydney, Atlanta, Lillehammer), skoraj tretjina (29 odstotkov) pa načrtovanih rezultatov ni dosegla (Nagano, Albertville, Sarajevo, Montreal in Moskva). Vendar pa se je izkazalo, da je večina olimpijskih mest realizirala vsaj del pozitivnih učinkov iz naslova dediščine, kar dokazuje, da imajo OI potencial za spremembo oz. ustvarjanje ugleda mesta in tudi države. Olimpijska zapuščina ima za organizatorja družbeni in tudi simbolični pomen (Glynn, 2008).

Z družbenega vidika OI vplivajo na kakovost življenja lokalnih prebivalcev. Ta se lahko poveča zaradi dodatnih delovnih mest, ki nastanejo in imajo ugodne učinke za lokalno prebivalstvo. Hotchkiss, Moore in Zobay (2003) so za Atlanto izračunali 17 odstotkov višjo stopnjo zaposlenosti v celotni državi v razdobju po OI. Nasprotniki OI sicer trdijo, da so učinki OI na zaposlenost le kratkoročni, pretežno omejeni na čas iger. Experian (2006) pa poudarja, da je od državne politike in strategije odvisno, koliko teh delovnih mest bosta država ali mesto kot dediščino OI uspela obdržati tudi v času po OI.

OI vplivajo na (re)pozicioniranje države v očeh mednarodne javnosti ter na podobo in privlačnost države kot turistične destinacije. O slednjem bo napisanega več v poglavju o turističnih učinkih.

OI državi gostiteljici ne prinesejo le možnosti repozicioniranja splošne podobe, pač pa tudi ugled varne države. Varnost je predpogoj za organizacijo OI, kar pa morajo države znati izkoristiti tudi v poolimpijskem razdobju. OI Sydney 2000 so spremenile manj varne in umazane predele mesta na bolje. Olimpijska vas v Sydneyu je bila po OI

spremenjena v stanovanjsko predmestje Newington in sedaj velja za varen kraj za tam živeče prebivalstvo iz Kitajske, Indije in Koreje (Cashman, 2006). Shipway (2007) poudarja, da bi z OI mogli v Londonu povečati družbene učinke, zmanjšati stopnjo kriminalitete, povečati možnosti za druženje in spodbujanje zdravega osebnostnega razvoja ter za pospeševanje zdravja in aktivnega sodelovanja v družbi. Zato državi predlaga, da bi strateško izkoristila navedene družbene potenciale OI, kar bi bila pozitivna dediščina za celotno Anglijo.

Nekateri avtorji navajajo t.i. učinek dobrega počutja prebivalstva, ker je njihova država ali njihovo mesto gostitelj OI (Kavetsos & Szymanski, 2008). Empirično so dokazali, da se prebivalci veselijo zmag svojih tekmovalcev, veselijo pa se tudi vloge gostitelja. Obenem OI podobno vplivajo tudi na narodni ponos, na pozitivno vzdušje in na veselje ob manifestaciji pripadnosti olimpijskemu gibanju ter ob manifestaciji vrednot prostovoljstva, navdušenosti in sodelovanja v zabavi v času OI.

Dobro vodena izvedba OI lahko zmanjša ali v celoti odpravi potencialne negativne vplive na kakovost življenja zaradi OI kot npr. vpliv prometnih zastojev ali zaradi velikega dogodka povečane stopnje kriminala.

4.1.2 Športni učinki

Pozitivne učinke v povezavi s športom izpostavljajo številni raziskovalci. V Angliji, kjer je politična orientacija, da bi več športnega udejstvovanja bistveno izboljšalo kakovost življenja prebivalcev in njihovo zdravstveno stanje, je ta povezava še posebej aktualna. Izračunali so, da se zaradi OI lahko poveča naklonjenost prebivalcev športu. Slednja se je v Angliji leta 2004 povečala za 12 odstotkov (House of Commons, 2008). Raziskovalci so to pripisali deloma popularnosti takratnih grških OI in dobrim športnim rezultatom angleških tekmovalcev na teh OI ter deloma temu, da so se Angleži leta 2004 že pripravljali na kandidature za pridobitev OI 2012. Viri navajajo 50 odstotkov več športno dejavnih in kar 24 odstotkov takih, ki so se prvič začeli športno udejstvovati. OI močno vplivajo predvsem na šport mladih (House of Commons, 2008;), kar so potrdili tudi na primeru analize učinkov avstralskih OI (COI, 2007). Tako naj bi tudi OI v Londonu doprinesle k povečanemu športnemu udejstvovanju prebivalcev Velike Britanije (Coalter, 2004). To je bil tudi eden od vzrokov, da se je vlada Velike Britanije odločila kandidirati za OI. V

državni strategiji širjenja športa in fizične aktivnosti (DCMS, Strategy Unit, 2002) so si zadali cilj, da naj bi bilo do leta 2020 70 odstotkov prebivalcev športno dejavnih petkrat na teden vsaj pol ure. Coalter (2004) celo predlaga strategijo, v kateri bi se osredotočili na to, kako v vseh fazah OI pospeševati navdušenost za športno aktivnost in za njene pozitivne učinke.

4.1.3 *Okoljski učinki*

Olimpijsko gibanje je v začetku devetdesetih let v proces in izvedbo organizacije OI vgradilo spremljanje dolgoročnih učinkov OI na okolje, okoljsko zaščito in načela trajnosti. V sodelovanju z UNEP je vgradilo sodobne standarde Agende 21 in trajnostnega razvoja, ki se nanašajo tudi na področje naravnega okolja¹⁷. MOK pri vlogi za kandidaturo posebej proučuje (ocenjuje) tudi ta vidik in v ocenjevalni metodologiji prijavi okolju posveča posebno točko (točka 5, Tabela P1 v Prilogi).

OI lahko povzročijo številne pozitivne okoljske učinke, če so okoljsko ustrezno načrtovane in vodene. Med temi učinki se izpostavlja predvsem trajnostna okoljska dediščina, ki se manifestira v revitaliziranih in rehabilitiranih okoljih, lahko ruralnih ali mestnih, v povečani okoljski zavesti in v izboljšanih okoljskih politikah ter praksah. OI prinašajo lepše okolje, čistost mest, novo in obnovljeno infrastrukturo, urejene in nove parke. OI so lahko vzpodbuda za dodatne okoljske pridobitve, za razvoj okolju prijaznejših proizvodov in za uporabo okoljsko naprednejših tehnologij. UNEP in MOK navajata celo, da tovrstna dediščina lahko nastane že iz samega procesa kandidature, saj se nekateri v tem procesu okoljsko naravnani projekti zelo verjetno uresničijo tudi, če mestu kandidatura ni podeljena (UNEP, 2009).

Vsako športno udejstvovanje povzroča namreč v povezavi z opremo in infrastrukturo določene učinke v naravnem okolju. Infrastruktura in management športnih zmogljivosti, športne prireditve in dogodki so porabniki energije in prispevajo k onesnaževanju zraka, emisiji toplogrednih plinov, proizvodnji odpadkov, zmanjševanju ozonske plasti,

¹⁷ Pogodba o sodelovanju med UNEP in MOK je bilo podpisana leta 1994. Principi so predstavljeni v Agendi 21 za šport in okolje (IOC, 2009).

škodam v habitatih in izgubi biotske raznovrstnosti, eroziji in onesnaževanju voda.

Hkrati pa je šport tudi vzrok za izboljšanje okolja, saj športniki potrebujejo za šport kakovostno naravno okolje brez škodljivih kemičnih substanc, čist zrak, čiste vode in naravne površine. Izguba biotske raznovrstnosti in habitatov zmanjšuje tudi razpoložljivost naravnega prostora za šport. Ozonske spremembe povečujejo UV radiacijo, ki negativno vpliva na športnike, negativni so tudi učinki v primeru uporabe toksičnih substanc in pesticidov ter učinki onesnaževanja s hrupom ipd.

V zgodovini OI so znani predvsem starejši primeri, ko OI niso bile organizirane po načelu trajnostnega razvoja in so se uporabljene površine in infrastruktura po OI hitro degradirale. Olimpijska vas v Melbournu, zgrajena za OI 1965, je postala po igrah neprivlačna in umazana (Cashman, 2006). Francoski Albertville je po ZOI 1992 pridobil oznako okoljska katastrofa zaradi zmanjšanja naravnega prostora (London East Research Institute, 2007). Ruralne površine in mestne četrti, ki se za namen OI obnovijo, je treba tudi po dogodku še naprej vzdrževati. Ta zahteva je sedaj del olimpijskega gibanja, ki že v fazi prijave za kandidaturo zahteva presojo okoljskih vidikov organizacije OI, dediščine OI in tudi strategije za povečevanje pozitivnih učinkov v času po OI.

Atene so OI dobro izkoristile. Deffner in Zografos (2007) sta ugotovila, da jih je država dobro izkoristila za ureditev vsaj najbolj izstopajočih infrastrukturnih problemov, četudi ni uspela rešiti nekaterih povezav, npr. povezave med Atenami in obalo, ki pa bi jo v času po OI potrebovali. Tudi Barcelona je OI izkoristila za ponoven razvoj mestne infrastrukture, ki jo je takrat res potrebovala.

Cashman (1998) je ugotavljal, kaj se kasneje zgodi z olimpijskimi površinami, kot so npr. stadioni, kjer se dogajajo otvoritvene slovesnosti, z umetninami in z zgradbami za OI. Glavni stadion v Atlanti so preoblikovali v športni park, kolesarsko dirkališče v Montrealu so spremenili v akvarij, kotel olimpijske bakle v Sydneyju je postal kip z vodomatom. V Sydneyju se je celo pojavila ideja o izgradnji olimpijskega muzeja. Cashman opozarja, da je vizija zapuščine pomemben dejavnik ter da lahko zagotovimo pozitivne učinke iz naslova poolimpijske rabe prostora in objektov. Olimpijske površine zahtevajo vzdrževanje in uspešno trženje ter komercialno uporabo tudi v času po OI. Posebno

pozornost zahteva poolimpijska raba športnih objektov in infrastrukture. Če je država ne zna zagotoviti, MOK predlaga izgradnjo začasnih objektov samo za čas OI. Po OI se začasni objekti odprodajo in odstranijo, okolje pa se vrne v prvotno stanje.

4.1.4 Turistični učinki

Dediščina OI se najmočneje in najprepričljiveje kaže na področju turizma.¹⁸ OI vplivajo na podobo države v očeh mednarodne javnosti in njeno prepoznavnost, zaradi OI se izgradi dodatna turistična infrastruktura, kot npr. hoteli, restavracije in drugi objekti, ki se po OI lahko uporabijo za turistične namene. Zaradi OI se lahko izboljša kakovost in privlačnost naravnega okolja, izboljša se tudi splošna infrastruktura, in sicer komunalna in prometna, vse navedeno pa je pomembno tudi za razvoj turizma. Nadalje se zaradi OI poveča tudi dostopnost destinacije, vsaj v času OI, lahko tudi še potem. V času OI se poveča število povezav z javnimi in zasebnimi transportnimi sredstvi, poveča se lahko število letalskih, kopenskih in vodnih rednih povezav ali čarterjev. Slednji lahko kasneje postanejo redne linije. Ustvarijo se nove poslovne verige in partnerstva. Ne nazadnje, OI odprejo tudi možnosti za razvoj novih turističnih proizvodov ali v povezavi z novimi nastanitvenimi zmogljivostmi, in z novimi partnerstvi ali v povezavi z novimi športi, dvoranami in drugimi, iz olimpijske prireditve izvedenimi športnimi, kulturnimi in drugimi privlačnostmi.

Navedene pridobitve iz naslova OI so za razvoj turizma ključne. OI so hkrati tudi »katalizator, ki poganja turizem« (Preuss, 2004). Preko multiplikacijskih učinkov, ki so v turizmu relativno visoki, se v procesu prelivanja denarja in poslov, ki nastanejo zaradi turizma, učinki porazdelijo tudi v druge, neturistične dejavnosti. Ti učinki ne ostanejo samo v mestu ali regiji organizatorju OI, temveč se porazporedijo po gospodarstvu (in družbi) celotne države. Manjša kot je država, večji njen del ti učinki lahko zajamejo. Za državo gostiteljico je pomembno, da v strateškem načrtovanju turizma upošteva OI. Tako je mogoče ustvariti pozitivno turistično in vsesplošno ekonomsko dediščino (Payne, 2008).

¹⁸ Vidik turistične potrošnje obravnavamo v poglavju o ekonomskih učinkih.

Nekateri avtorji sicer pišejo, da imajo OI le kratkotrajne učinke na turizem države gostiteljice, nekateri kritiki analizirajo izrivljanje turizma v času OI, morebitne povečane stopnje rasti pa pripisujejo drugim dejavnikom. Zografos in Deffner (2004) sta ugotovila, da je Grčija v predolimpijski fazi izgubljala na ugledu države in da je posledično izgubljala obiskovalce, ker se je poslabšala relativna cenovna konkurenčnost, to je konkurenčnost v odnosu med dobljeno vrednostjo in ceno v primerjavi s konkurenti. Šele po OI pa je kot država ponovno pričela pridobivati na ugledu in na povečanem interesu za obisk.

Bolj kot turistično pogojene ekonomske učinke OI v tem poglavju obravnavamo neekonomske učinke OI, ki so pomembni za turizem. Gre za vpliv OI na prepoznavnost države gostiteljice. Višja kot je prepoznavnost neke države, več možnosti ta država ima, da se potencialni turist odloči obiskati ravno njo. V povezavi z OI se v času obiska prireditelji lahko pridobivajo podatki o novih segmentih in nato se stimulira vrnitev obiskovalcev in njihova potrošnja. Slednje je dobro izkoristila Avstralija.

OI vplivajo na podobo države v očeh mednarodne javnosti ter na podobo in privlačnost države kot turistične destinacije. Kar nekaj držav potrjuje povečane koristi iz naslova turizma še leta po OI. Po podatkih je Grčija po letu 2004 beležila precejšnje povečanje turističnega povpraševanja, v letu 2007 celo za 13 odstotkov, kar pomeni, da je dediščino OI dobro izkoriščala. Med leti 1997–2004 je Avstralijo zaradi OI 2000 obiskalo za 1,6 mio več turistov, ki so potrošili 6,1 mrd dolarjev, kar je povzročilo 150.000 novih delovnih mest (Chalip, 2002).

Eden izmed vzrokov, da se je London odločil za kandidaturo za OI, je bila tudi podoba mesta. Z OI želijo repozicionirati mesto »avtobusov in meglice« v »aktivnejše in turistom prijaznejše mesto« (Payne, 2008). Tudi Avstralija je želela spremeniti svojo stereotipno podobo »države krokodila Dundeeja« in postati moderna turistična destinacija (Chalip, 2002). Veliko je pridobila na prepoznavnosti kot destinacija za poslovni turizem, in tudi na področju počitniškega turizma (COI, 2007; London East Research Institute 2007). V smeri spreminjanja podobe Kitajske je deloval tudi Peking (2008), saj je Kitajsko skušal pozicionirati kot gostoljubno, čisto in prijazno državo.

Pomemben je vpliv OI na promocijo, na splošno in tudi na turistično. Ti učinki so veliko intenzivnejši in dolgotrajnejši, če jih strateško podpremo v vseh fazah OI. Že razdobje odločitve za kandidaturo lahko država izkoristi za turistično promocijo. V času kandidature, ko se država gostiteljica pripravlja na veliki dogodek, postane medijsko privlačna in lahko pridobiva na podobi v očeh tujih javnosti. Čas OI privabi številne in predvsem tudi nove obiskovalce v državo gostiteljico, učinke po OI pa lahko podaljšujejo dobre olimpijske izkušnje (promocija od ust do ust). Turisti, ki državo gostiteljico v času OI obiščejo, o tem pripovedujejo svojim prijateljem in sorodnikom. Zato je treba obiskovalcem zagotoviti čim večje zadovoljstvo, saj se negativna promocija potencirano negativno odrazi v povpraševanju. Učinke lahko povečujemo in podaljšujemo tudi z ustreznimi trženjskimi prijemi (promocija, odnosi z javnostmi itd.). Avstralija je prva država, ki je efekt OI znala podaljševati, in je prva, ki je izkoristila OI v celoti (Preuss, 2004).

Pomembno vlogo v povezavi s promocijo imajo mediji. Pozitivno poročanje o sami državi gostiteljici, o dogodku in predvsem pozitivne izkušnje oblikovalcev javnega mnenja izboljšujejo podobo in prepoznavnost, kar je pomembno za turistični razvoj države (Masterman, 2003 povzeto po Preuss, 2004).

Cashman (1998) je že pred desetletjem opozarjal, da mesta in države premalo izkoriščajo zapuščino OI s kulturno vsebino. Po OI ne znajo izkoristiti spomenikov OI. Najenostavnejša in komercialno atraktivna je njihova izraba v turistične namene. Tako bi lahko na dediščini OI načrtno gradili t.i. nostalgичni športni turizem (Gibson, 1998), to je potovanja z namenom obiskati in videti kraje športnih dogodkov. Ta turizem se nanaša na obiskovanje športnih muzejev, olimpijskih stadionov, olimpijskih kipov in drugih olimpijskih ali splošnih športnih znamenitosti.

4.2 Ocena neekonomskih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Učinki projekta ZOI Bled 2018 bi se najverjetneje poznali po celotni državi, saj je Slovenija majhna, kar je v tem pogledu prednost. V

nadaljevanju so ocenjeni pozitivni učinki¹⁹, ki jih del študije o ekonomskih učinkih ne obravnava. Vendar je bilo praktično nemogoče v celoti ločiti ekonomske in neekonomske učinke, ker se prepletajo, saj so mnogi ekonomski učinki posledica neekonomskih. Tako npr. povečan ugled države ali prepoznavnost rezultirata v povečanem turističnem obisku in ga lahko indirektno denarno ovrednotimo skozi turistične prihodke. V nadaljevanju smo se zato poskušali omejiti na neekonomske učinke oziroma na tiste učinke, ki jih direktno nismo kvantificirali v denarju. Ocenili pa smo jakost teh učinkov, in sicer na lestvici od 1–3. Ocena 1 pomeni, da je učinek majhen ali zanemarljiv, lahko tudi nerelevanten. Ocena 3 pomeni, da pričakujemo močan učinek.

¹⁹ Potencialni negativni učinki niso ocenjeni. Predpostavka ocene je, da večina v tretjem poglavju navedenih možnih negativnih neekonomskih učinkov za Slovenjo ni relevantna (npr. sprememba tradicionalnih vrednot, kulturna komercializacija, povečanje kriminala itd.). V povezavi s potencialnimi negativnimi okoljskim učinki pa se sklicujemo na predlagani model ZOI Bled 2018 (glej Mihalič et al, 2009a), ki v okoljskem konceptu predpostavlja visoke okoljske standarde, ki bi na okoljskem področju za Slovenijo pomenili napredek. Na kakovost življenja lokalnih prebivalcev pa bi po naši oceni vplivali prometni zastoji zaradi gradnje olimpijske in splošne infrastrukture ter zastoji zaradi povečane koncentracije obiskovalcev v času OI. Na jakost teh negativnih učinkov v očeh prebivalcev bi lahko vplivali z ustrezno promocijo OI med lokalnim prebivalstvom.

Tabela 13: Ocena družbenih in kulturnih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Učinki	Ocena*
Veseli oz. zadovoljstvo prebivalcev države gostiteljice	2
Manj kriminala	1
Podoba varne države	1
Večja prepoznavnost države	3
Razvoj novih poslovnih priložnosti	2
Nova partnerstva, strateške zveze	3
Razvoj prometne infrastrukture	3
Sodelovanje v odločanju, razvojnem načrtovanju lokalne skupnosti	2
Več sredstev za kulturo	2
Nastanek novih kulturnih privlačnosti	2
Razvoj mestnega življenja (prosti čas)	2
Povečana udeležba javnosti v odločanju	2
Višja kakovost življenja	3

* Ocena glede na obstoječe stanje in predvideni koncept ZOI Bled 2018.

Vir: Lastna ocena.

Po naši oceni bi v Sloveniji družbene in kulturne učinke OI znali dobro izkoristiti, saj smo družba, ki zna ceniti družbeno dobro (Tabela 13).

Ocenjujemo, da bi z OI Slovenija veliko (jakost 3) pridobila na prepoznavnosti, saj ima prav v tem pogledu še največji potencial, ker je relativno slabo poznana. Z OI bi Slovenija pridobila možnost močnejšega pozicioniranja na svetovnem zemljevidu, z ustrezno strategijo pa bi lahko na oblikovanje njene podobe zavestno vplivali. Ugled, ki ga neka država že ima, se tako z OI lahko okrepi (ali pa pokvari), zato je treba pozicioniranje skrbno načrtovati in vanj vključiti vse deležnike, vključno prebivalstvo države. OI so ena izmed redkih priložnosti, ko država lahko poveča prepoznavnost in je pozicioniranje ali repozicioniranje možno izvesti, ker se zaradi olimpijskih sinergij stroški za to občutno zmanjšajo. Že Kovač je s soavtorji (2004) ugotovila, da dogodki, kot so Planica, Zlata lisica, Pokal Vitranc, prispevajo k promociji Slovenije v svetu in da so dosežki slovenskih športnikov najboljša promocija za našo državo. Manjši športni dogodki sicer tudi prispevajo k prepoznavnosti države, vendar je jakost učinka in njegov domet v primeru OI neprimerljivo močnejši.

Slovenija potrebuje obnovo prometne infrastrukture, modernizacijo javnega transporta in povečanje mednarodnega letališča na Brniku. Raziskave, opravljene v Sloveniji na segmentu tujih turistov, namreč kažejo veliko nezadovoljstvo s prometnimi povezavami. Predvsem je kritična povezava Brnik – Ljubljana, kjer ima turist le dve možnosti: najem avtomobila in avtobusa. Avtobus z letališča Jožeta Pučnika do Ljubljane vozi vsako uro, med vikendi in prazniki pa vsaki dve uri. Zaradi OI bi to in druge potrebne prometne povezave morali urediti (npr. razširitev ceste od Jesenic do Kranjske gore, javni promet z vlaki itd.). Zato ocenjujemo, da bi bila jakost učinka, ki bi ga OI prinesle Sloveniji, za prometno infrastrukturo najmočnejša (3).

OI bi zaradi številnih pridobitev dediščine, od izgradnje stanovanj, infrastrukture, novih partnerstev in povečanega interesa za odločanje v lokalni skupnosti, močno izboljšale kakovost življenja lokalnega prebivalstva (ocena 3).

Tabela 14: Ocena jakosti športnih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Učinki	Ocena*
Večja popularnost športnih panog	2
Večanje števila športno dejavnih	2
Večanje števila podjetij s športno ponudbo	3
Večanje števila zaposlenih in delovnih mest v športni dejavnosti	2
Podmladek, večja »baza« potencialnih športnikov	3
Več vrhunskih rezultatov	3
Bolj zdrav način življenja	2
Manj bolniških odsotnosti	2

* Ocena glede na obstoječe stanje in predvideni koncept ZOI Bled 2018.

Vir: Lastna ocena.

Ker smo Slovenci v Evropi že tako visoko na lestvici športnodejavnih prebivalcev (več kot 60 odstotkov), bi OI lahko ta že tako visoki delež le zmerno povečale (Tabela 14). Lahko bi se približali prebivalcem skandinavskih držav, ki so po raziskavi Evropske komisije (European Commission, 2004) na vrhu lestvice z več kot 70 odstotki športno dejavnih prebivalcev. Povečalo bi se tudi število podjetij, ki ponujajo športne storitve, in posledično število delovnih mest v športni dejavnosti. Podjetij s športno ponudbo je v Sloveniji relativno malo. Glede na to, da

diplomanti Fakultete za šport iz leta v leto težje najdejo zaposlitev, bi se z organizacijo OI spremenilo tudi to.

OI Bled 2018 bi v Sloveniji vzpodbudile tudi razvoj tistih športov, za katere še nimamo primernih površin. To so npr. bob, curling, smuk in vedno popularnejši ekstremni športi (kros in snežni kanal).

Športni dosežki določene športne discipline vplivajo na porast povpraševanja po specifičnem športu. Za olimpijske športne panoge je značilno tudi, da so tekmovalno uspešnejše (Kovač et al., 2004). Uspešne športne panoge pa povzročajo večanje podmladka in participacije v športu nasploh. Več športne aktivnosti vpliva na boljše preventivne zdravstvene pogoje in tudi kurativa je lahko hitrejša in učinkovitejša, če je posameznik v dobri kondiciji, kar je posledica športne dejavnosti. Posledično se zmanjšajo bolniške odsotnosti z delovnega mesta. Športno dejavni ljudje tudi učinkoviteje delajo. Oboje se pozna na povečani uspešnosti podjetij in na gospodarski rasti.

Poznavanje in popularnost športnih panog, ki so pomemben del nacionalne identifikacije ljudi, pa še dodatno omogočata ciljno delovanje stroke in politike ter izboljšata odzivnost na povečanje interesa za šport. Rezultat bi lahko bila učinkovitejša vloga naše države v prizadevanjih za povečanje splošnega interesa za ukvarjanje s športom ter za izboljšano strateško planiranje in financiranje športa v Republiki Sloveniji (Kovač et al., 2004). Vzpostavile bi se nove povezave in javno zasebna partnerstva, ki bi koristno delovala tudi v času po OI. Zaradi olimpijskih vrednot bi se družba vrednot športa bolj zavedla, to pa bi povečalo družbeno odgovornost na tem področju, kar bi se lahko odrazilo v povečanem sponzoriranju in doniranju na področju športa.

Tabela 15: Ocena jakosti okoljskih učinkov projekta ZOI Bled 2018

Učinki	Ocena*
Razvoj zanemarjenih mestnih četrti in ruralnih okolij	2
Obnovljene stavbe, fasade	2
Počiščena mesta	1
Ureditev divjih odlagališč	1
Vzdrževanje urejenih površin	1
Razvoj mestne in državne infrastrukture	1
Izboljšana komunalna infrastruktura	3
Urejeni parki	2
Nove urejene površine	3
Dvig ekološke zavesti	3
Razvoj mestnega življenja (prosti čas)	2

* Ocena glede na obstoječe stanje in predvideni koncept ZOI Bled 2018.

Vir: Lastna ocena.

Slovenija se z nekaterimi pridobitvami olimpijskih mest težko primerja, ker so naša mesta manjša in so zato problemi v povezavi z zapuščenostjo ali etnično mešanostjo drugačnih razsežnosti kot npr. v Vancouvru ali Sydneyju. OI so priložnost za očiščenje in polepšanje mest, za ureditev parkovnih površin in zelenic. Ocenili smo, da bi bili učinki na polepšanje mest, fasad in čistočo zaradi OI zmerni (Tabela 15).

Bi pa Slovenija oziroma regija in mesto kandidat projekt ZOI lahko izkoristili za večji napredek na področju dviga ekološke zavesti in urejenosti okolja ter komunalne infrastrukture (ocena 3).

Tabela 16: Ocena jakosti učinkov projekta ZOI Bled 2018 na turizem

Učinki	Ocena*
Povečan interes mednarodnih medijev in javnosti	3
Povečana prepoznavnost države	3
Krepitev ugleda države	3
Pozicioniranje oz. repozicioniranje podobe države v očeh mednarodne javnosti (splošna in turistična podoba)	3
Povečanje privlačnosti države za turizem	3
Nova splošna infrastruktura	
Izboljšana prometna dostopnost države (nove povezave, letalske linije)	3
Dodatna turistična infrastruktura	2
Razvoj novih vrst turizma, turističnih privlačnosti oz. turističnih proizvodov (športni turizem, priprave športnikov nostalgija, športni turizem itd.)	3
Uporaba OI v turističnem marketingu in izboljšanje turističnega marketinga in brandinga	2
Povečana turistična (in splošna) promocija »od ust do ust«	3
Povečana turistična zavest in ponos lokalnega prebivalstva	3
Povečan interes vlade za razvoj turizma	3
Povečan interes za tuje direktne investicije v turizem (tudi druge)	2
Pospešen razvoj turizma	2

* Ocena glede na obstoječe stanje in predvideni koncept ZOI Bled 2018.

Vir: Lastna ocena.

Prepoznavnost države je učinek OI, ki bi se Sloveniji pred organizacijo OI, med njo in po njej najmočneje poznal. Slovenija kot neprepoznava država potrebuje kakšen pomemben dogodek na svetovnem nivoju, da bi postala prepoznavnejša. OI bi lahko izrabili kot sredstvo za povečanje prepoznavnosti, za pozicioniranje Slovenije kot turistične destinacije in za krepitev njenega ugleda (Tabela 16).

Tudi bi lahko OI izrabili za povečanje turističnega zavedanja med lokalnim prebivalstvom. Po podatkih WEF (World Economic Forum) je Slovenija po nekaterih kazalnikih naklonjenosti turizmu nizko uvrščena.

Naši poslovneži le redko priporočajo poslovnim partnerjem, da bi podaljšali bivanje v Sloveniji²⁰. Zato smo te učinke ocenili z najmočnejšo možno jakostjo.

Vendar je od same države odvisno, kako bi vse to dejansko znala izkoristiti. Slovenija bi morala nujno izboljšati odnos do razvoja turizma tudi na vladni ravni²¹ ter povečati politične aktivnosti za načrtno pospeševanje koristi iz tega razvoja.

Enako visoko oceno jakosti smo pripisali tudi učinkom na področju povečane prometne dostopnosti države. Predpostavljamo, da bi tudi na tem področju uspeli ustvariti dediščino, in sicer v obliki izboljšane prometne infrastrukture, pa tudi prometnih povezav in novih letalskih linij.

Nova športna infrastruktura je priložnost za razvoj novih, s športnimi aktivnostmi povezanih vrst turizma ter poslovna priložnost za razvoj novih športno orientiranih turističnih proizvodov. Slovenska ponudba je na tem področju še slabo razvita, zato ocenjujemo, da je v tem učinku visok potencial.

Jakost neekonomskih učinkov je odvisna od načrtovanja in uspešnosti managementa projekta ZOI. Njihovo težo v procesu odločanja o kandidaturi za OI pa določa splošna družbena presoja o koristnosti teh vplivov. Ker neekonomskih učinkov OI zaenkrat še ne izražamo v denarnih vrednostih, jih ne moremo direktno primerjati z v denarju izraženimi stroški organizacije OI. Kljub temu nobena strokovna in uravnotežena razprava o stroških in koristih organizacije OI ne more potekati brez upoštevanja tudi neekonomskih učinkov.

²⁰ Slovenija je po tem kriteriju zasedla 124 mesto na lestvici 130 držav (WEF, 2009).

²¹ Pomen, ki ga slovenska vlada pripisuje turizmu, je v primerjavi s pomenom, ki ga turizmu pripisujejo vlade drugih držav, relativno nizek. Slovenija je po tem kriteriju na WEF-ovi lestvici 130-ih držav uvrščena na 94 mesto (WEF, 2009).

5 Presoja učinkov ZOI Bled 2018

Splošna vizija projekta ZOI Bled 2018 je opredeljena v študiji izvedljivosti (Mihalič et al., 2009a). Projekt je zastavljen po načelih trajnostnega razvoja²² in je skladen z razvojnim konceptom RS (Republike Slovenije) (Prikaz 2 in Tabela 17).

Prikaz 2: Splošna vizija ZOI Bled 2018

Ustvariti ekonomske, socialne, kulturne in okoljske ter mednarodne pozitivne učinke ZOI Bled 2018.

Vir: Prirejeno po Mihalič et al., 2009a, str. 12.

V Strategiji razvoja Slovenije je razvojna vizija opredeljena kot celovita blaginja vsakega posameznika in posameznice (RS, 2005). Vizija razvoja se pri tem ne nanaša le na ekonomske, temveč vključuje tudi neekonomske cilje. Ti so socialni, kulturni, okoljski ter tudi politični in mednarodni. Temeljni cilji tako oblikovanega trajnostnega razvoja Slovenije so štirje in jih prikazujemo v naslednji tabeli, ki ločuje med ekonomskimi in neekonomskimi cilji.

²² Koncept ZOI Bled temelji na naslednjem razumevanju trajnostnega razvoja: trajnostni razvoj je razvoj, ki upošteva sedanje in prihodnje ekonomske, socialne, kulturne in okoljske vplive in tudi zadovoljuje potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja in lokalnih prebivalcev (Mihalič et al., 2009a, str. 14).

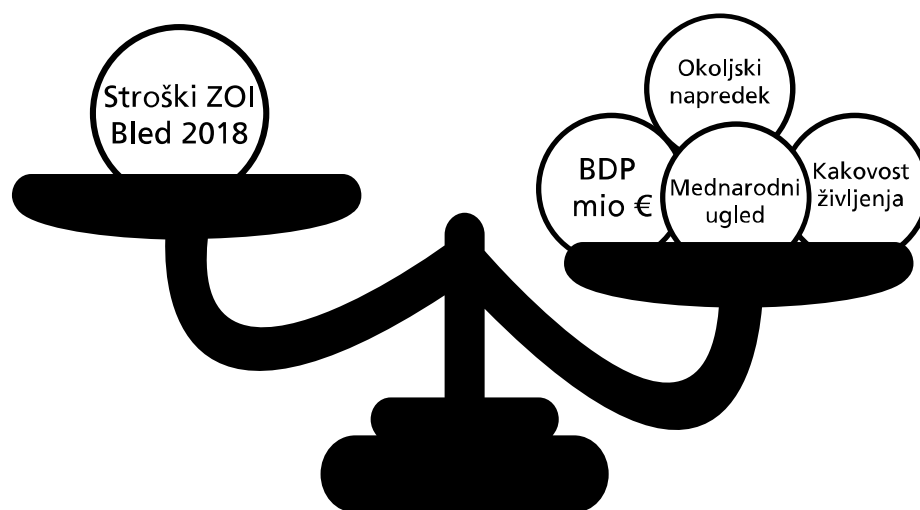
Tabela 17: Ekonomski in neekonomski razvojni cilji Republike Slovenije

Ekonomski cilji	Neekonomski cilji
Povečati BDP na prebivalca in zaposlenost	Družbeni: izboljšati kakovost življenja in blaginjo
	Okoljski: trajnostni razvoj in obnavljanje prebivalstva
	Mednarodni: postati v svetu prepoznavna in ugledna država

Vir: Prirejeno po RS, 2005.

Ekonomski učinki v razdobju pred OI so predvsem posledica obsežnih investicij v infrastrukturo, v razdobju med in po OI pa stroškov izvedbe OI ter dodatnega turističnega obiska in s tem povezanih učinkov na rast BDP. Izračuni kažejo, da bi povprečni letni neposredni vplivi ZOI na skupno proizvodnjo v opazovanem razdobju, torej vsota dodatne potrošnje (investicijske, turistične in organizacijske), znašali približno 195 mio evrov letno. Medsebojna povezanost sektorjev gospodarstva bi vzpodbudila še dodatnih 118–186 mio evrov posrednih povprečnih letnih ekonomskih učinkov na proizvodnjo, ko bi npr. gradbena podjetja zaradi povečanega obsega aktivnosti okrepila povpraševanje po proizvodih in storitvah svojih dobaviteljev. Skupni učinki ZOI Bled na letno proizvodnjo v slovenskem gospodarstvu v trinajstletnem razdobju 2011–2023 bi znašali med 313 in 381 mio evrov oz. med 4.267 in 5.130 delavec-let, kar pomeni, da bi bil v primeru, da bi bile dodatne zaposlitve v povprečju petletne, učinek ZOI med 11.095 in 13.339 novih (petletnih) delovnih mest. Pričakovani letni prispevek k dodani vrednosti bi se v tem razdobju gibal med 149 in 186 mio evrov, kar pomeni, da bi se BDP Slovenije zaradi ZOI med leti 2011 in 2023 v povprečju letno povečal za 0,46 odstotka vrednosti BDP iz leta 2008.

Prikaz 3: Tehtanje stroškov in koristi OI



Vir: Lastna obdelava.

Ocena neekonomskih kaže, da imajo OI v Sloveniji potencial za izboljšanje neekonomskih ciljev Strategije razvoja Slovenije na kulturno-družbenem in okoljskem področju ter velik potencial na področju mednarodnega ugleda in prepoznavnosti. Posebnih negativnih učinkov OI nismo zaznali, z izjemo negativnega vpliva na kakovost življenja lokalnih prebivalcev zaradi prometnih zastojev in velike koncentracije obiskovalcev v času OI. Jakost vpliva na lokalno prebivalstvo zavisi tudi od promocije OI v lokalni skupnosti.

Pričujoča študija je poizkus sistematizacije in kvantifikacije pozitivnih ekonomskih in neekonomskih učinkov OI na slovensko gospodarstvo. Nekateri učinki so izraženi v denarnih vrednostih, nekateri so podani opisno. Pri kvantifikaciji in ocenah smo uporabili za takšne primere standardno ekonomsko metodologijo ter s primerjalnim analiziranjem dobrih in slabih praks predhodnih olimpijskih držav. Obe vrsti učinkov bo v procesu odločanja o kandidaturi dokončno ovrednotila slovenska družba in politika. Prvi smiselni kriterij za vrednotenje so lahko razvojne usmeritve. V tem poglavju smo kratko opozorili na skladnost med projektom ZOI Bled 2018 ter Strategijo razvoja Slovenije.

Zaključek

Pričujoča študija z naslovom *Ocena narodnogospodarskih učinkov projekta ZOI Bled 2018* z ekonomskega in neekonomskega vidika proučuje vplive ZOI na slovensko gospodarstvo in družbo. Naročnika je zanimalo, ali bi se izvedba OI v Slovenji »splacala«; to je ali bi prihodki oziroma koristi upravičile stroške OI.

Na osnovi koncepta organizacije ZOI v Sloveniji, ki ga je izdelal ITEF (Mihalič et al., 2009a) ter ocenjenih investicij in stroškov organizacijskega proračuna, so s pomočjo input-output analize ocenjeni ekonomski učinki na slovensko gospodarstvo. Predpostavke modela temeljijo na analizi dosedanjih dobrih in slabih praks olimpijskih držav in mest. Upoštevali smo, da je veliko olimpijskih kandidat v fazi odločanja o kandidaturi napihovalo pričakovane pozitivne učinke, po izvedbi OI pa se je izkazalo, da so bili dejanski učinki manjši od pričakovanih in zato pripravili zmerni scenarij za Slovenijo. Seveda smo upoštevali tudi, da so nekatere države pozitivne učinke in dediščino OI znale bolje izkoristiti kot druge in opozorili na vlogo strokovnega in odgovornega načrtovanja in managementa OI.

Izračuni ekonomskih učinkov kažejo, da bi v proučevanem trinajstletnem razdobju (2011–2023) skupni učinki ZOI Bled na slovensko letno proizvodnjo znašali okoli 347 mio evrov²³. V času OI bi nastalo okoli 8.710 novih delovnih mest, 5.204 delovnih mest bi se dolgoročno ohranilo v času po OI. BDP Slovenije bi se v proučevanem razdobju 2011–2023 v povprečju letno povečal za 0,46 odstotka vrednosti BDP iz leta 2008. Prihodki iz naslova davkov bi se povečali za 5,05 mio evrov, sredstva za zaposlene za 94,69 mio evrov.

V drugem delu študije so prikazani neekonomski učinki organizacije OI. Slednji vedno bolj pridobivajo na pomenu, ko se države odločajo za kandidaturo za OI. Ponovno smo izhajali iz dobrih in slabih praks

²³ Upoštewane so srednje vrednosti med spodnjo in zgornjo oceno, cene 2008, nominalno.

predhodnih olimpijskih kandidatk in identificirali različne neekonomske učinke ter njihovo jakost in relativno pomembnost za slovensko družbo. Kljub temu, da gre za subjektivno vrednotenje teh učinkov, ki temelji na strokovnosti avtorjev, se sklicujemo na splošno sprejemljivost takšne metodologije in trdimo, da je analiza pokazala, da bi OI Sloveniji lahko prinesle napredek na družbeno-kulturnem, športnem, okoljskem in turističnem področju.

Zadnje poglavje skuša oceniti prepričljivost ekonomskih in neekonomskih koristi za Slovenijo, če bi organizirala OI. Ker projekt ZOI Bled 2018 obravnavamo kot razvojni projekt, to poglavje primerjalno analizira učinke projekta ter strateške razvojne cilje Republike Slovenije. Ugotovljeni ekonomski, družbeno-politični, okoljski, športni in turistični učinki OI potrjujejo, da ima projekt izreden razvojni potencial, saj zadovoljuje vse štiri temeljne razvojne vizije države: ima pozitivne učinke na BDP Slovenije; na kakovost življenja in blaginjo prebivalcev; na trajnostni razvoj in obnavljanje prebivalstva; ter na mednarodni ugled in prepoznavnost.

Izvedba ZOI bi povzročila priliv dodatnih finančnih sredstev v Slovenijo (del organizacijskega proračuna, turistični učinki ter tuje investicije), zahtevala pa bi tudi mobilizacijo nacionalnih sredstev, tako javnih kot zasebnih. Po osnovnem scenariju bi stroški zaradi OI znašali 1,58 mrd evrov (cene 2008), od tega za investicije 830,5 mio evrov. 47 odstotkov (390,3 mio evrov) naj bi bilo zasebnih virov. Preostanek bi zagotovili iz javnih virov, od tega slabo polovico javnih sredstev iz državnega proračuna (206,8 mio evrov) preostanek pa iz lokalnih (127,65 mio evrov) in evropskih virov (105,63 mio evrov). Ker naj bi investicijsko razdobje trajalo sedem let, so v tem razdobju povprečni letni stroški za državni proračun 29,55 mio evrov. Sredstva za organizacijo v višini 749 mio evrov financiranja iz javnih virov ne predvidevajo, v večjem delu naj bi prišla iz tujine (82 odstotkov proračuna, donacija MOK in tuja podjetja).

Zaradi relativne omejenosti sredstev je presoja stroškov in koristi OI še posebej kompleksna in bo v njej poleg strokovne sodelovala tudi najširša družbena in politična javnost. Strokovna primerjava v pričujoči študiji obravnavanih stroškov in koristi kaže, da projekt ZOI Sloveniji prinaša pozitivno bilanco. Bilanca je pozitivna v ekonomskem delu, kjer

primerjava na osnovi diskontiranih vrednosti (na leto 2008) kaže, da so stroški zaradi ZOI manjši kot prihodki. Stroški znašajo 2,96 odstotka vrednosti BDP iz leta 2008, povečanje BDP zaradi ZOI pa znaša 3,69 odstotka, če vsa gradbena dela izvedejo slovenska podjetja oziroma 3,48 odstotka, če del teh del opravijo podjetja iz tujine. Ker so v fazi pred ZOI za izgradnjo infrastrukture predvidena tudi javna sredstva, ki bi se brez projekta ZOI porabila za nek drug projekt ali financiranje drugih javnofinančnih izdatkov, je pri obravnavi makroekonomskih učinkov infrastrukturnih investicij potrebno upoštevati, da tu ne gre za povsem neto učinke, do katerih brez organizacije ZOI ne bi prišlo. Teh, t.i. oportunitetnih stroškov projekta, seveda ne poznamo, zato jih v kvantitativno analizo tudi ne vključujemo, kot tudi ne morebitnih stroškov financiranja dodatnega zadolževanja s strani države za financiranje projekta, so pa seveda pomembni za nosilce odločanja.

K bilanci učinkov pa moramo dodati še neekonomski del, to je neekonomske koristi projekta ZOI, ki bi jih dosegli na področju izboljšane kakovosti življenja, okolja in mednarodnega ugleda. Ocenjujemo, da je skupna bilanca pozitivna, zato je resna presoja kandidate za ZOI Bled 2018 smiselna in strokovno utemeljena. S strokovnega stališča je razvojni projekt ZOI Bled 2018 smiselno zavrniti le na osnovi primerjalne analize, ki bi tehtala bilančni saldo ZOI z bilančnim saldonom drugih razvojnih alternativ, ki bi jih v naslednjem desetletju lahko izbrala Slovenija.

Literatura in viri

- Andranovich, G., Burbank, M.J., Heying, C.H. (2001). Olympic Cities: Lessons learnt from mega-event politics. *Journal of Urban Affairs* 23, (2), str. 113–131.
- Ashdown, N., Donner, P., & Frisby, S. 2002 Olympic Winter Games: Economic, Demographic and Fiscal Impacts. Salt Lake City: State of Utah, Governor's Office of Planning and Budget. Salt Lake City.
- Atkinson, G., Mourato, S. and Szymanski, S. (2006) Quantifying the "un-quantifiable": Valuing the intangible impacts of hosting the Summer Olympic Games. Neobjavljeno poročilo. London School of Economics and Imperial College London. London.
- Baade, R. A., Baumann, R., & Matheson, V. A. (2008). Slippery Slope? Assessing the Economic Impact of the 2002 Winter Olympic Games in Salt Lake City, Utah. Holy Cross Working Paper Series, 2008 (15). Salt Lake City.
- Blake, A. (2005). The Economic Impact of the London 2012 Olympics. Journal. URL: http://www.nottingham.ac.uk/ttri/pdf/2005_5.pdf (12.1.2009)
- Brunet, F. (1995). An economic analysis of the Barcelona'92 Olympic Games: resources, financing and impacts. In M. d. Moragas & M. Botella (Eds.), *The Keys to Success: the social, sporting, economic and communications impact of Barcelona'92* (str. 203–237). Servei de Publicacions de la UAB. Barcelona.
- Cashman, R. (1998). Olympic Legacy in an Olympic City: Monuments, Museums and Memory. Forth international for Olympic Research.
- Cashman, R. (2002). Impact of the Games on Olympic Cities. Centre d'Estudis Olympics. Barcelona.
- Coalter, F. (2004). London 2012: A Sustainable Sporting Legacy? To be published in: Vigor, A., Mean, M. *After the golfrush: a sustainable Olympics for London*. Ippr and Demos.

- Cohen, E. (1988). Tourism and Aids in Thailand. *Annals of Tourism Research* 15:467–486.
- Crowe, M. (1997). The Economic Impact of the Sydney Olympic Games: A Collaborative Study by NSW Treasury and The Centre for Regional Economic Analysis, University of Tasmania. URL:
http://www.treasury.nsw.gov.au/__data/assets/pdf_file/0020/6644/TRP97-10_The_Economic_Impact_of_the_Sydney_Olympic_Games.pdf (2.2.2009)
- Deccio, C.; Baloglu, S (2002). Nonhost Community Resident Reactions to the 2002 Winter Olympics. The Spillover Impacts. *Journal of Travel Research* (41), str. 46–56.
- Economics Research Associates. (1984). Community Economic Impact of the 1984 Olympic Games in Los Angeles and Southern California. The Los Angeles Olympic Organizing Committee. Los Angeles.
- Fuller, S. S., & Clinch, R. (2000). The Economic and Fiscal Impacts of Hosting the 2012 Olympic Games on the Washington - Baltimore Metrololitan Area. The Washington/Baltimore Regional 2012 Coalition. Baltimore.
- Gibson, H. (1998). Sport Tourism: A Crytical Analysis of research. *Sport Management Review*, 1, str. 45-76.
- Glynn, M.A. (2008). Configuring the field of play: How hosting the Olympic Games Immpacts civil community. *Journal of Management studies*, 45, 6, str.1117-1146.
- Hal, C.M. (1987). The effects of halmark events on cities. *Journal of Travel Research* 26, 2, str. 44–45.
- Hamilton, B. W. & Kahn, P. 1997. Baltimore's Camden Yards Balparks. V Noll, Zimbalist. (ured.): Sports, Jobs, and Taxes. The Brookings Institute.
- House of Commons, Committee of Public Accounts (2008): Preparing for sporting success at the London 2012 Olympic and Paralympic Games and beyond. London: The Stationery Office Limited.

- Humphreys, J. M., & Plummer, M. K. (1993). The Economic Impact on the State of Georgia of Hosting the 1996 Olympic Games. Commission for the Olympic Games Inc. Atlanta.
- InterVISTAS (2002). The Economic Impact of the 2010 Winter Olympic and Paralympic Games: An Update. InterVISTAS Consulting Inc. Vancouver.
- IOC (2009). Official Website of the Olympic Movement. International Olympic Committee. URL: <http://www.olympic.org> (10.2.2009).
- Kasimati E. (2003). Economic aspects in the summer Olympics: a review of related research. International journal of the Olympic Research. No. 5, str. 433–444.
- Kavetsos, G., Szymanski, S. (2008). The Impact of mega sport events on happiness. Neobjavljeno poročilo. Imperial College London and City University London. London.
- Kovač, M., Doupona Topič, M., Starc, G., Kolar, E., Jurak, G., Bučar Pajek, M., Majerič, M., Bednarik, J., Klas Brenk, M., Strel, J. (2004). Šport v vlogi narodne identitete Slovencev. Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo, Ljubljana.
- KPMG (1993). Sydney Olympics 2000: Economic Impact Study. Volumes 1 and 2. Sydney Olympics 2000 Bid Ltd. Sydney.
- London East Research Institute (2007). A lasting legacy for London? Assessing the legacy of the Olympic Games and Paralympic Games. London Assembly. London.
- Madden, J. R., & Crowe, M. (1997). Estimating the Economic Impact of the Sydney Olympic Games: A Collaborative Study by NSW Treasury and The Centre for Regional Economic Analysis University of Tasmania. Tasmania.
- MG (2006). Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011. Ministrstvo za gospodarstvo. Direktorat za turizem. Ljubljana.
- MG (2008). Ocena ekonomskega pomena turizma v Sloveniji v letu 2003 in ekstrapolacija za leto 2006. Ministrstvo za gospodarstvo. Ljubljana.

- Mihalič, T., Cvelbar, L. K., Pahor, M., & Kuščer, K. (2009a). Ocena izvedljivosti projekta ZOI Bled 2018. Ekonomska fakulteta v Ljubljani. Ljubljana.
- Mihalič, T., Cvelbar, L. K., Pahor, M., Batagelj Z. (2009b). Ocena javnega mnenja o projektu ZOI Bled 2018. Inštitut za turizem Ekonomske fakultete. Ljubljana.
- Mihalik, B.;Cummings, P. (1995). Host Perceptions of the 1996 Atlanta Olympics. Support, Attendance, Benefits and Liabilities. In Travel and Tourism Research Association 26th Annual Proceedings.
- Owen J.G. (2005). Estimating the Cost and Benefit of Hosting Olympic Games: What Can Beijing Expect from Its 2008 Games? The Industrial Geographer, Vol. 3, No. 1, str. 1-18
- Pace, L. (2002). Economic Impact of the 2002 Olympic Winter Games. Policy brief, 07-25-2006.URL: http://www.cppa.utah.edu/publications/econ_dev/Olympics_Econ_Impact.pdf (18.1.2009)
- Payne J. (2007). Olympic gold or will we "drop the baton"? The London 2012 Olympic and its economic Legacy. University of Portsmouth: Doctoral dissertation. Porthomounth.
- Preuss, H. (2004). The Economics of Staging the Olympics: A comparison of the Games 1972-2008. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, Northampton.
- Preuss, H. (2009). Problemizing Arguments of the Opponents of Olympic Games. Johannes Gutenberg-University. URL: <http://www.la84foundation.org/SportsLibrary/ISOR/ISOR1998w.pdf> (13.1.2009).
- Raa, T. (2006). The Economics of Input-output analysis. Cambridge University Press. Cambridge.
- Ritchie, J. (1984). Assessing the Impact of Hallmark Events. Conceptual and Research Issues. Journal of Travel Research 22(1), str. 2–11.
- Ritchie, J.R.B., Aitken E.C. (1984). Assessing the impacts of the 1988 Olympic Winter Games: the research program and initial results. Journal of Travel Research 22, 3, str. 17–25.

- Rosentraub, Mark S. 1997b. Stadiums and Urban Space. In Sports, Jobs, and Taxes, edited by Noll and Zimbalist. The Brookings Institute.
- RS (2005): Strategija razvoja Slovenije. Republika Slovenija, Ljubljana.
- Shipway, R. (2007). Sustainable legacies for the 2012 Olympic Games. The Journal of the royal society for the promotion of health, 127(3), str. 119-124.
- Spilling, O. (1998). Beyond Intermezzo? On the Long Term Industrial Impacts of Mega-events: the Case of Lillehammer 1994. Festival Management & Event Tourism, 5(3), str. 101-122.
- SURS (2009a). Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji, 2006. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana. URL: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_turizem_anketa.asp, (5.2.2009)
- SURS (2008). Input–output tabele za Slovenijo. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana.
- SURS (2009b). Nacionalni računi, Bruto domači proizvod, 4. četrtnje 2008, prva objava. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana. URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2204
- WEF (2008). Travel & Tourism Competitiveness Report 2009. World Economic Forum. URL: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/TravelandTourismReport/index.htm> (10.3.2009)
- Zhang, Y., & Zhao, K. (2007). Impact of Beijing Olympic-related Investments on Regional Economic Growth of China: Interregional Input-output Approach. Asian Economic Journal, 21(3), 261–282.
- Zimmerman, K. (2007a). Legacies of North American Olympic Winter Games. Volume One: Lake Placid 1980. North Vancouver.
- Zimmerman, K. (2007b). Legacies of North American Olympic Winter Games. Volume Two: Calgary 1988. North Vancouver.

- Zografos, G., Deffner, A. (2007). How does a mega event affect the hosting country's tourism development? The case of Greece and the 2004 Olympics. Joint congress of the European regional Science Association and ASRDLF. Paris.

Priloge

TABELA P 1: OCENJEVANJE PRIJAV – METODOLOGIJA MOK	2
TABELA P 2: RAZPOREDITEV NEPOSREDNE POTROŠNJE V GOSPODARSTVU (POVPREČNI LETNI UČINEK) ZARADI ZOI BLED 2018 PO PANOGAH, OSNOVNI SCENARIJ	5
TABELA P 3: RAZPOREDITEV POVPREČNEGA LETNEGA VPLIVA ZOI NA ZAPOSLENOST V RAZDOBJU 2011–2023 PO PANOGAH, OSNOVNI SCENARIJ	7
TABELA P 4: EKONOMSKI UČINKI TRETJEGA SCENARIJA V FAZI PRED OI (POVPREČNI LETNI UČINEK ZA RAZDOBJE 7 LET)	8
 PRIKAZ P 1: RAZPOREDITEV NEPOSREDNE POTROŠNJE V GOSPODARSTVU (POVPREČNI LETNI UČINEK) ZARADI ZOI BLED 2018 PO PANOGAH, OSNOVNI SCENARIJ	4
PRIKAZ P 2: RAZPOREDITEV POVPREČNEGA LETNEGA VPLIVA ZOI BLED 2018 NA ZAPOSLENOST V RAZDOBJU 2011–2023 (V TREH FAZAH) PO SEKTORJIH, OSNOVNI SCENARIJ	6

Tabela P 1: Ocenjevanje prijav – metodologija MOK

Področje/podpodročje	Ocena*	Korek- cijski faktor**	Utež za pod- področje	Utež za področje	Pokri- tost***
1. Podpora vlade, pravni vidiki in javno mnenje				2	
1.1. Podpora vlade			65		
1.2. Olimpijska listina, pravni vidiki, antidoping			20		
1.3. Javno mnenje			15		
2. Splošna infrastruktura				5	
2.1. Transportna infrastruktura			85		
2.2. Letališče			10		
2.3. Multimedijski, RTV center			5		
3. Športni objekti in prizorišča				4	
3.1. Obstoječa prizorišča			35		
3.2. Planirana in dodatna prizorišča			35		
3.3. Športni koncept in zapuščina			30		DA
4. Olimpijska vas				3	
4.1. Lokacija			50		
4.2. Koncept			30		
4.3. Dediščina			20		
5. Okolje (Ekologija)				2	
5.1. Stanje			40		
5.2. Vplivi			60		
6. Nastanitve				5	
6.1. Število			80		
6.2. Koncept			20		
7. Promet (koncept)				3	
7.1. Razdalje in potovalni časi			50		
7.2. Organizacija transporta in management			50		
8. Varnost			100	3	
9. Izkušnje pri organizaciji športnih dogodkov				2	
9.1. Športne in mednarodne izkušnje			40		
9.2. Mednarodne izkušnje, olimpijski športi			60		
10. Finance				3	

10.1. Javna sredstva/finančna sposobnost države	-	DELNO
10.2. Prepričljivost planiranih zasebnih sredstev	-	
11. Splošno in zapuščina	3	DA

* Ocenjevalna lestvica je od 1 do 10.

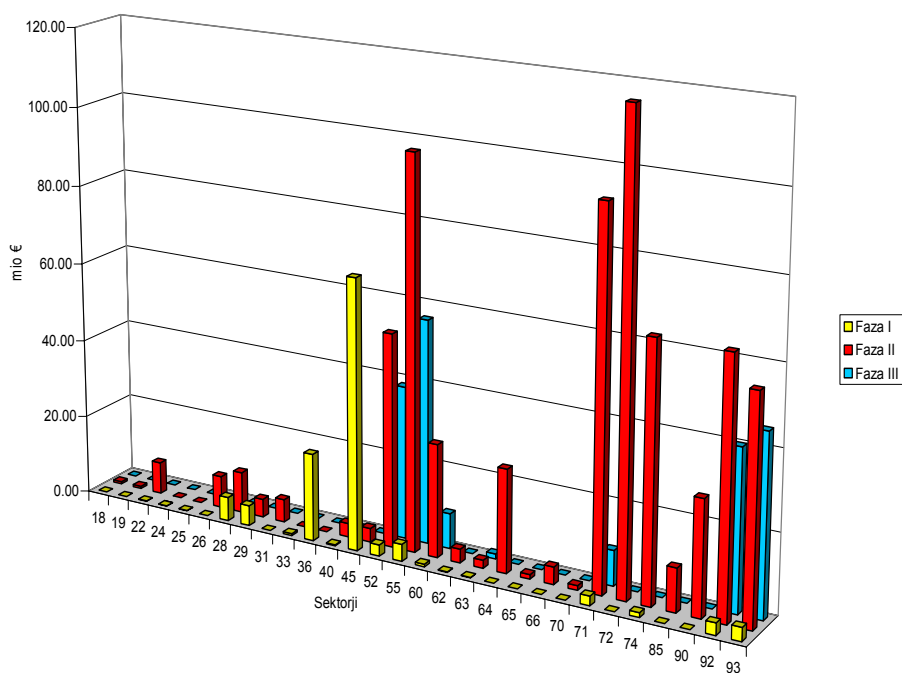
** Korekcijski faktor se uporabi za popravek ocene za prepričljivost/izvedljivost predlaganega koncepta.

Vrednosti korekcijskega faktorja so od 0; 0,1; 0,2 ... do 1.

*** Področje/podpodročje obravnavano v pričujoči študiji.

Vir: IOC, 2006b.

Prikaz P 1: Razporeditev neposredne potrošnje v gospodarstvu (povprečni letni učinek) zaradi ZOI Bled 2018 po panogah, osnovni scenarij



Opomba: Za fazo I letno povprečje sedmih, za fazo III pa petih let.

Vir: Lastni izračun.

Tabela P 2: Razporeditev neposredne potrošnje v gospodarstvu (povprečni letni učinek) zaradi ZOI Bled 2018 po panogah, osnovni scenarij

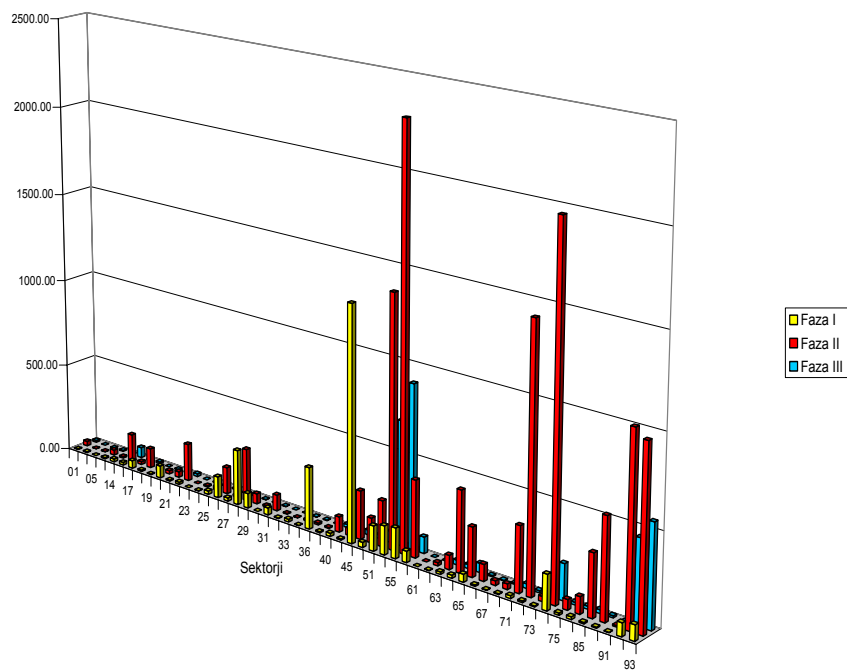
Panoga	Proizvodi	Faza pred OI (mio eur)	Faza med OI (mio eur)	Faza po OI (mio eur)
18	Oblačila, krzno, krzneni izdelki	0.00	0.58	0.00
19	Usnje, obutev in usnjeni izdelki	0.00	0.58	0.00
22	Tiskano gradivo, posneti nosilci zapisa, tiskarske storitve	0.07	8.07	0.00
24	Kemikalije, kemični izdelki in umetna vlakna	0.04	0.00	0.00
25	Izdelki iz gume in plastičnih mas	0.05	0.00	0.00
26	Drugi nekovinski mineralni izdelki	0.00	8.07	0.00
28	Kovinski izdelki, razen strojev in naprav	6.02	10.38	0.00
29	Strojne naprave in oprema	5.16	4.61	0.00
31	Drugi električni stroji in naprave	0.00	5.77	0.00
33	Medicinska oprema, finomehanični in optični instrumenti, ure	0.48	0.00	0.00
36	Pohištvo; drugi izdelki	22.04	0.00	0.00
40	Električna energija, plin, para, voda	0.25	3.46	0.00
45	Gradbeništvo	68.15	3.46	0.00
52	Prodaja na drobno, razen motornih vozil; popravila izdelkov široke porabe	2.87	53.64	38.51
55	Storitve hotelov in restavracij	4.30	98.65	56.30
60	Kopenski prevoz in cevovodni transport	0.66	28.40	8.85
62	Zračni prevoz	0.09	3.46	0.00
63	Pomožne prometne storitve; storitve turističnih in potovalnih agencij	0.09	2.02	1.26
64	Poštna in telekomunikacijske storitve	0.00	25.95	0.00
65	Storitve finančnega posredništva, razen storitev zavarovalnic in pokojninskih skladov	0.00	1.15	0.00
66	Storitve zavarovalnic in pokojninskih skladov, razen obveznega socialnega zavarovanja	0.00	4.38	0.00
70	Poslovanje z nepremičninami	0.00	1.15	0.00
71	Dajanje strojev in opreme brez upravljalcev v najem; izposojanje izdelkov široke porabe	2.42	93.85	8.85
72	Računalniške in sorodne storitve	0.00	116.90	0.00
74	Druge poslovne storitve	1.21	64.25	0.00
85	Storitve zdravstvenega in socialnega varstva	0.00	10.96	0.00
90	Storitve javne higiene	0.00	28.84	0.00
92	Kulturne, športne in rekreacijske storitve	3.04	64.05	40.11
93	Druge storitve	3.42	56.34	44.96

Opomba: Za fazo I letno povprečje sedmih, za fazo III pa petih let.

Iz tabele so izpuščeni sektorji, na katere ni neposrednega učinka

Vir: Lastni izračun.

Prikaz P 2: Razporeditev povprečnega letnega vpliva ZOI Bled 2018 na zaposlenost v razdobju 2011–2023 (v treh fazah) po sektorjih, osnovni scenarij



Opomba: : Za fazo I letno povprečje sedmih, za fazo III pa petih let.
Vir: Lastni izračun.

Tabela P 3: Razporeditev povprečnega letnega vpliva ZOI na zaposlenost v razdobju 2011–2023 po panogah, osnovni scenarij

Panoga	Proizvodi	Faza pred OI	Faza med OI	Faza po OI
01	Kmetijski pridelki in storitve; storitve za lovstvo	2.58	26.73	10.13
02	Gozdni proizvodi in gozdarske storitve	4.62	1.73	0.36
05	Ribe in drug ribiški ulov; storitve za ribištvo	0.29	3.17	1.30
10	Premog in lignit; šota	6.72	29.52	5.98
14	Druge rudnine in kamnine	17.01	8.97	0.78
15	Hrana in pijače	15.28	156.56	59.35
17	Tekstil	43.92	16.09	3.34
18	Oblačila, krzno, krzneni izdelki	7.72	110.36	11.03
19	Usnje, obutev in usnjeni izdelki	3.04	15.18	0.20
20	Les, leseni, plutovinasti, pletarski izdelki (razen pohištva)	69.13	19.66	3.40
21	Vlaknine, papir in papirni izdelki	5.30	32.19	5.59
22	Tiskano gradivo, posneti nosilci zapisa, tiskarske storitve	13.31	210.20	15.74
23	Koks, naftni derivati, jedrsko gorivo	0.05	0.14	0.03
24	Kemikalije, kemični izdelki in umetna vlakna	2.33	7.02	2.16
25	Izdelki iz gume in plastičnih mas	19.35	19.81	4.10
26	Drugi nekovinski mineralni izdelki	120.05	149.89	4.70
27	Kovine	18.41	8.98	1.19
28	Kovinski izdelki, razen strojev in naprav	307.16	291.39	10.06
29	Strojne naprave in oprema	82.81	57.14	1.49
30	Računalniki in pisarniški stroji	0.82	8.61	0.98
31	Drugi električni stroji in naprave	39.23	88.96	2.39
32	Radijske, televizijske in komunikacijske naprave in oprema	2.97	4.16	0.57
33	Medicinska oprema, finomehanični in optični instrumenti, ure	15.70	0.97	0.10
35	Druga vozila in plovila	1.70	8.72	1.71
36	Pohištvo; drugi izdelki	342.80	10.53	3.01
37	Reciklirane surovine	6.10	5.43	0.31
40	Električna energija, plin, para, voda	18.10	85.12	17.67
41	Voda	6.54	40.26	15.86
45	Gradbeništvo	1302.54	267.46	25.54
50	Prodaja, vzdrževanje in popravila motornih vozil; prodaja na drobno motornih goriv	28.87	138.34	19.47
51	Posredovanje in prodaja na debelo, razen motornih vozil	138.90	253.08	60.00
52	Prodaja na drobno, razen motornih vozil; popravila izdelkov široke porabe	159.90	1388.17	684.50
55	Storitve hotelov in restavracij	168.60	2300.36	900.84
60	Kopenski prevoz in cevovodni transport	63.30	423.63	90.86
61	Vodni prevoz	0.14	0.18	0.04
62	Zračni prevoz	0.93	17.57	0.56
63	Pomožne prometne storitve; storitve turističnih in potovalnih agencij	13.28	77.87	25.03

64	Poštna in telekomunikacijske storitve	17.18	447.62	22.56
65	Storitve finančnega posredništva, razen storitev zavarovalnic in pokojninskih skladov	43.32	270.78	50.09
66	Storitve zavarovalnic in pokojninskih skladov, razen obveznega socialnega zavarovanja	7.24	91.72	6.52
67	Pomožne storitve v finančnem prometu	2.63	25.42	2.68
70	Poslovanje z nepremičninami	3.73	30.67	7.04
71	Dajanje strojev in opreme brez upravljalcev v najem; izposojanje izdelkov široke porabe	15.81	358.90	25.43
72	Računalniške in sorodne storitve	9.11	1442.31	11.60
73	Raziskovanje in razvoj	4.94	27.96	1.94
74	Druge poslovne storitve	192.00	1981.83	197.36
75	Storitve javne uprave, obrambe in obveznega socialnega zavarovanja	12.39	56.57	14.45
80	Storitve izobraževanja	14.54	93.40	15.74
85	Storitve zdravstvenega in socialnega varstva	7.65	341.12	19.73
90	Storitve javne higiene	5.69	551.35	11.26
91	Storitve združenj in društev	1.50	7.82	1.87
92	Kulturne, športne in rekreacijske storitve	72.81	1032.91	454.30
93	Druge storitve	85.26	984.57	555.36

Opomba: Za fazo I letno povprečje sedmih, za fazo III pa petih let.

Multiplikator tip I.

Vir: Lastni izračun.

Tabela P 4: Ekonomski učinki tretjega scenarija v fazi pred OI (povprečni letni učinek za razdobje 7 let)

Kategorija ekonomskih učinkov	Multiplikator tip I	Multiplikator tip II
Potrošnja končnih proizvodov (mio EUR)	131,95	131,95
Posredni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	106,49	146,37
Skupni učinki na proizvodnjo (mio EUR)	238,45	278,32
Dodatna zaposlenost	2786,10	3296,41
Neto davki na proizvode (mio EUR)	3,89	4,41
Sredstva za zaposlene (mio EUR)	50,81	61,15
Poslovni presežek, neto (mio EUR)	20,92	27,06
Dodana vrednost (mio EUR)	84,58	106,22

Opomba: Tretji scenarij pri investicijskih izdatkih za izgradnjo prometne infrastrukture upošteva tudi stroške za večjo prepričljivost koncepta (skupna vrednost investicij v sedmih letih je 1.168 mrd evrov), pri tem predvidevamo 70-odstotno slovensko izvedbo gradbenih del.

Vir: Lastni izračun.